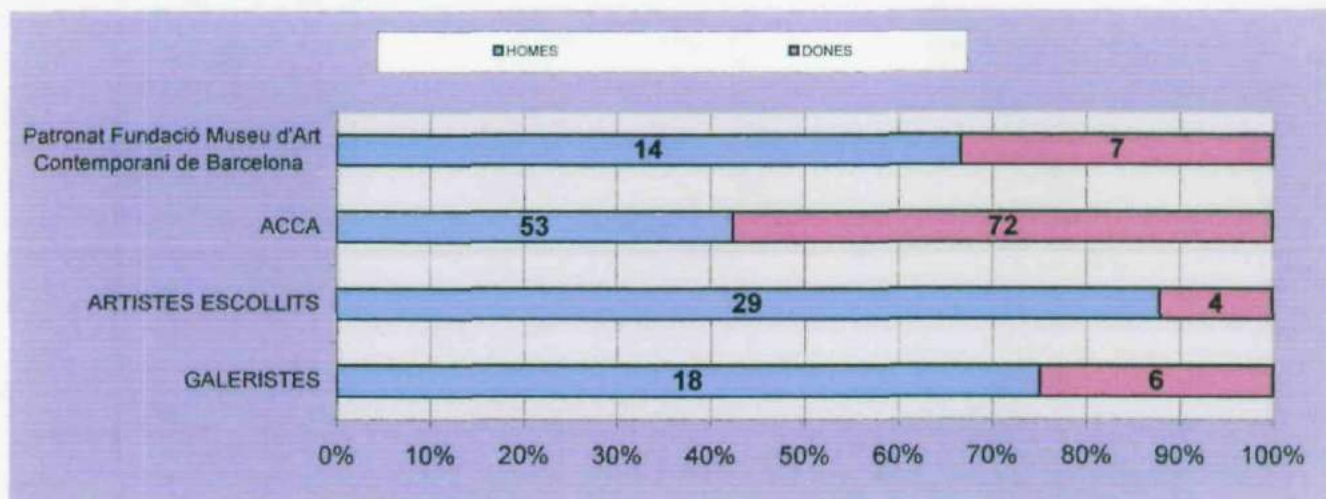

I ara totes les dades del camp. Però amb la llista més restringida d'artistes plàstics (33), més indiscutiblement consagrats. Vegem-ho:

Gràfic 4-16. Camp de les arts plàstiques. Alguns exemples. Per sexe. Freqüència absoluta.

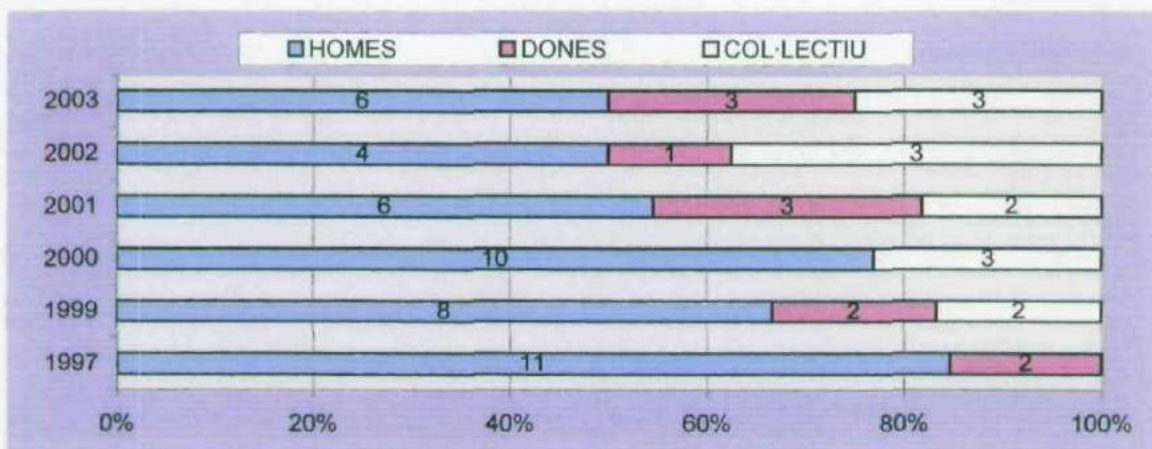
Fonts: elaboració pròpia, en base a la nostra selecció.

Amb l'excepció assenyalada dels crítics d'art, els galeristes, els artistes i els membres del patronat, que dediquen els seus esforços a comprar obra pel museu d'art contemporani més important de Catalunya, són majoritàriament homes (78% són homes i el 22% dones). De tota manera caldria treballar molt millor aquest camp per arribar a una conclusió més definitiva.

Els Premis Nacionals.

I per tal de tancar aquest annex, tornarem als premis, aquesta vegada els Nacionals de Cultura. Tenir en consideració el certamen, permet recollir camps fins ara no considerats, com el disseny, la dansa o el teatre. El concedeix la Generalitat de Catalunya. El jurat el presideix el Conseller de Cultura. Es donen el mes de Setembre en una cerimònia al Teatre nacional presidida pel President de la Generalitat. N'hi ha de literatura, Cinema, Dansa, Foment de l'ús de la llengua catalana, Periodisme, Patrimoni Cultural, Música, Teatre, Arts Plàstiques i Cultura Popular. Vegem-ne la història en relació a la variable sexe:

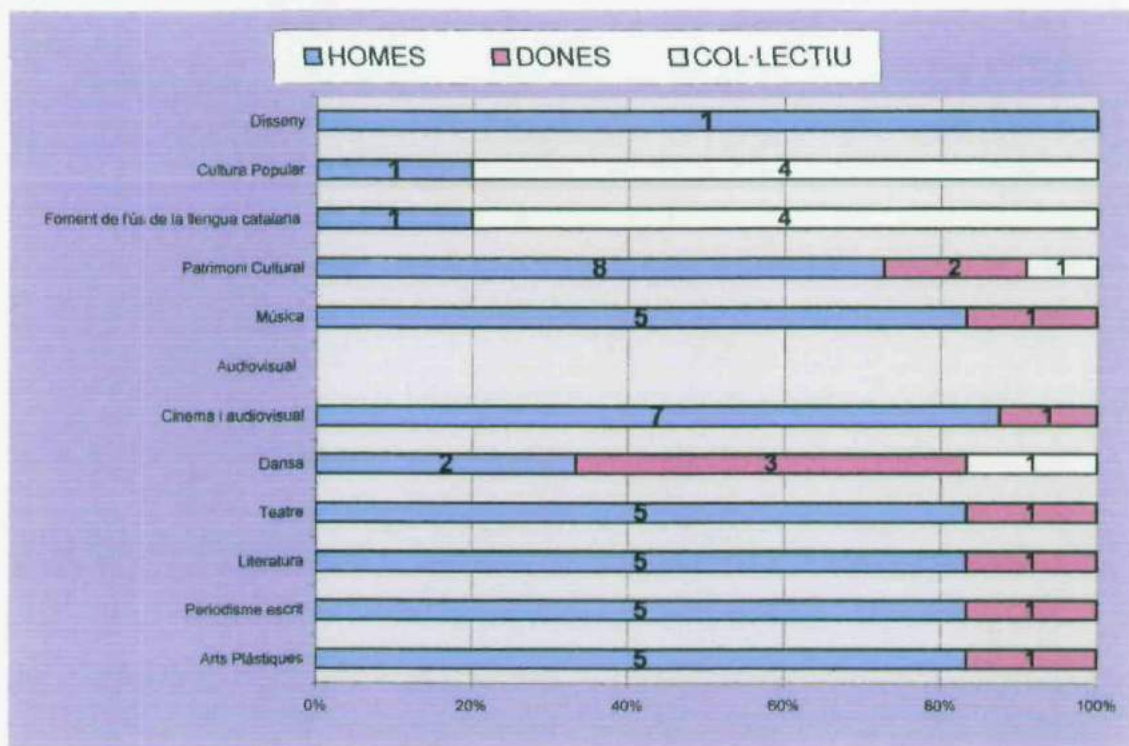
Gràfic 4-17. Premis Nacionals de Cultura. Generalitat de Catalunya. 1997-2003. Distribució per sexes.

Fonts: elaboració pròpia a partir de fonts diverses.

Queda clar que tots els anys, els reconeguts han estat majoritàriament homes. Si fem una mirada a les especialitats, agrupant els premis des de 1997 fins el 2003, tenim:

Gràfic 4-18. Premis Nacionals de Cultura. Generalitat de Catalunya. Anys 1997-2003. Per especialitat. Distribució per sexes.

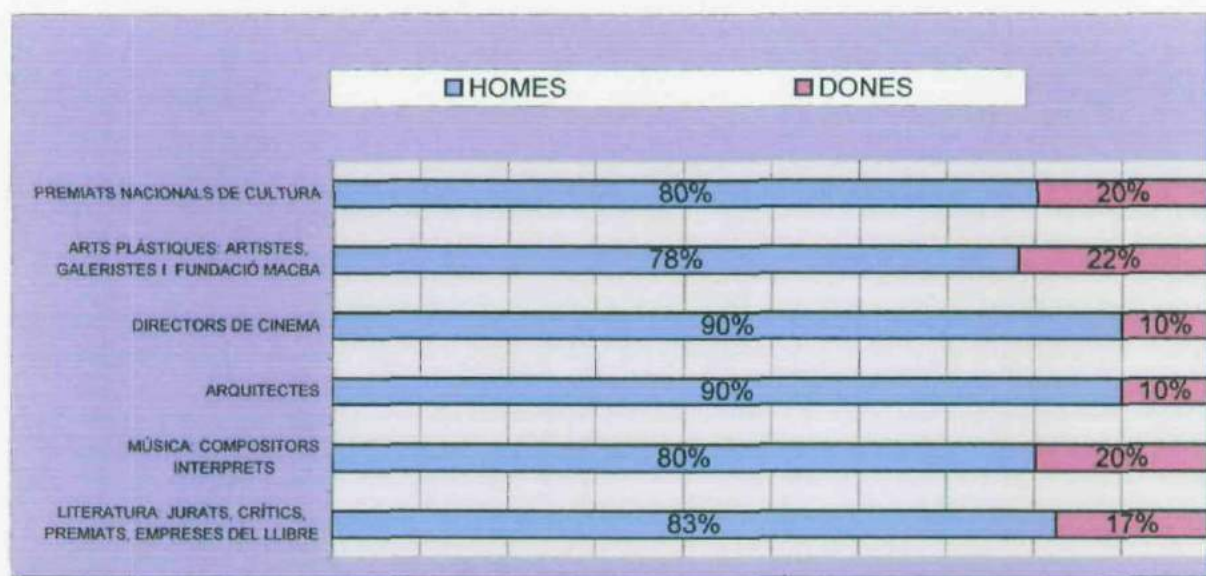

Només hi ha una especialitat, els premis de la qual hagin estat majoritàriament per dones. La dansa. Totes les altres, tret d'aquelles que per la seva naturalesa són habitualment concedides a col·lectius o organitzacions (llavors caldria saber qui les dirigeix o presideix), han estat majoritàriament per homes.

Resumint:

Queda clar que en els camps de l'art i la creació cultural, i en àmbits industrials i polítics pròxims a la creació, les posicions rellevants les ocupen, majoritàriament homes. En aproximar-nos des de la cultura al camp econòmic la masculinització s'accentua. En canvi, si la posició s'apropa a territoris més polítics, de representació, d'aquests que estan en un cert sentit de cara a la galeria, el grau de masculinització és menor. Hi ha àmbits que tradicionalment han estat femenins, com la dansa. D'altres, que acostumen a comportar capacitat de decisió sobre quantitat important de recursos econòmics i humans, i en els que la tecnologia és una qüestió rellevant, tendeixen a estar més masculinitzats, com és el cas dels arquitectes o els directors de cinema.

Gràfic 4-19. El sexe dels qui ocupen posicions rellevants en els camps de l'art.

De tot manera, aquest resum, que té una funció instrumental en els nostres papers, no és pertinent per entendre cada camp. Ni per treure segons quines conclusions. Doncs hem sumat pomes amb peres i acabem generant una il·lusió que amaga les característiques específiques de cada camp. Un bon treball en aquest terreny, caldria que s'aturés en aprofundir les característiques específiques de cada posició, en el context del seu camp. Cada camp té les seves pròpies lleis i les seves lògiques. Però això s'escapa de les possibilitats d'aquests papers.

5 La geografía residencial de les elits.

En l'enquesta demanàvem l'adreça del domicili particular dels enquestats. No només amb la intenció de ser més efectius en futurs contactes per aprofundir la recerca. També amb la de disposar d'una dada crucial que refereix la persona i la seva família a l'entorn en el que viu.

Els sociòlegs contemporanis, tret d'algunes excepcions¹, parlem poc de l'espai. Tot i l'existència d'importantes aportacions clàssiques en aquest sentit². Començant pel caràcter fundacional de l'aportació de Simmel. Aquest té interès per la relació entre l'espai social (entenent-lo en el sentit metafòric) i el geomètric. L'escàs discurs sociològic sobre l'espai sovint s'ha dedicat a assenyalar les diferències entre l'espai geomètric i el metafòric. Així diem que la vida en societat està constituïda per processos de contacte i distància social. Però la proximitat física no necessàriament implica proximitat social. I la distància física tampoc implica, per força, distància social. Per entendre la qüestió només cal imaginar-se algú, en una determinada posició social, desplaçant-se per l'espai, sense modificar la referida posició metafòrica. Però les coincidències, que ja advertien clàssics com Simmel o Park, en moltes ocasions han estat abandonades pels sociòlegs. La no coincidència entre l'espai físic i el social no vol dir que siguin del tot independents, al contrari.

L'origen social podem ubicar-lo físicament en un país, una ciutat, un barri i una casa determinada. Acostuma a haver-hi una estreta relació entre el lloc de residència i l'escola en la que s'estudia, de vegades físicament molt pròxima a la llar, en algunes ocasions físicament allunyada, però relacionada amb el lloc de residència. El currículum escolar podem traduir-lo en els espais en els que hom intersecta amb els companys d'estudi, entre els quals si fan amics i companys. Amb els quals sovint hom comparteix, també, el temps de lleure.

La geografia que permet entendre l'individu en relació a la seva residència familiar i la referida a la seva trajectòria escolar acostumen a estar estretament vinculades a la geografia laboral. Possiblement la majoria de la població acaba treballant en un lloc o un altre a partir de la informació aconseguida entre la família i els amics. I, per no allargar-nos, conformem-nos a dir que és així en tot i fins al final. Fins i tot al cementiri s'ocupen espais físics que ens diuen coses de la posició social del traspassat i de la seva família. La significativa relació entre l'espai físic i el metafòric fa especialment pertinent tenir en consideració l'espai en el que se situa la residència de les persones socialment rellevants. Comencem per la comarca.

Les comarques de residència.

L'espai social el generen les proximitats i les distàncies socials. I aquestes resulten de tot el conjunt dels factors socials en acció. En el nostre cas ens fixarem especialment en la desigual distribució del prestigi del poder i dels euros. Quan posem en relació aquest espai social amb el físic, apareix una geografia en la que queden inscrites les jerarquies i les desigualtats. I descobrim que la proximitat i l'allunyament dels espais no es correspon necessàriament amb la distància en quilòmetres, però que hi ha una insistent correspondència entre les posicions socials i les poblacions de residència.

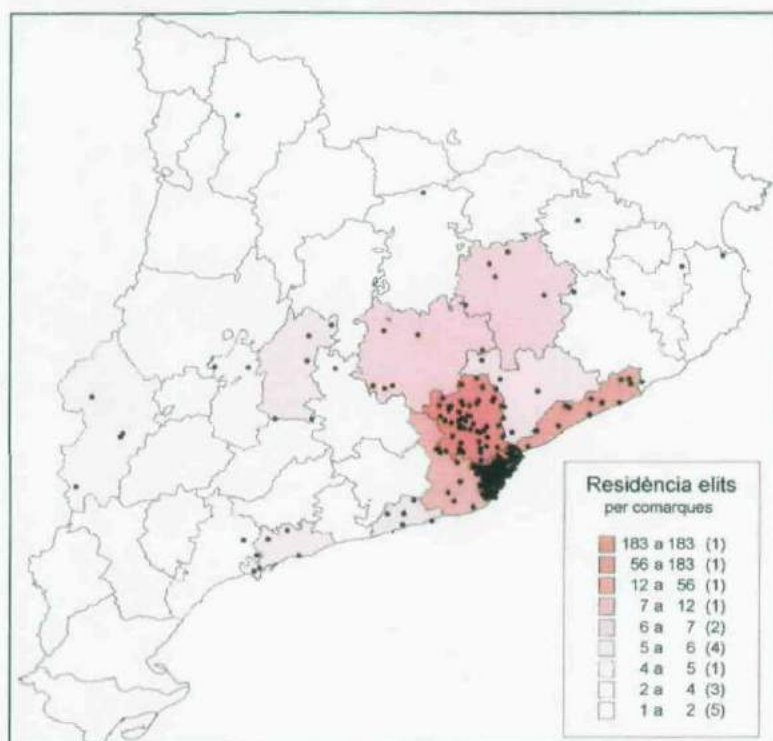
¹ Els Pinçon, en el seus estudis de la burgesia fan un tractament molt pertinent, pel tema que ens ocupa, de l'espai.

² La llista de referències clàssiques hauria de ser llarga. Per només citar-ne uns quants exemples de pes assenyalarem Simmel (Soziologie, 1908), Park (Suggestions for the investigations of human behavior in the urban environment, 1916) i Burgess, els fundadors de la sociologia urbana, Mannheim (Systematic Sociology, 1957, apunts del curs que va impartir el 1934-35 a la London School of Economics), i Sorokin (Society, Culture, and Personality: Their Structure and Dynamics, 1962).

Dels 321 enquestats, que van respondre el qüestionari, només el 3% no ens va facilitar l'adreça. Un 1% resideix fora dels països catalans, un altre 1% ho fa ens els PP.CC., exclòs el Principat³. Com era d'esperar, el 98% dels que van donar-nos l'adreça del seu domicili particular resideixen a Catalunya. D'aquests, el 60% ho fa al Barcelonès. I ja veurem que fonamentalment a Barcelona. Gens d'estranyar si tenim en consideració que la seu principal de les institucions econòmiques, polítiques i culturals amb les que estan vinculades les persones a les que vam enviar el qüestionari són a Barcelona en el 61% dels casos. Aquí veiem Barcelona exercint la capitalitat en la mesura que és on tenen la seu social les grans corporacions i la residència bona part de les elits. La comarca que segueix la primera és el Vallès Occidental, però ho fa amb una gran distància. Hi ha el 18% de les residències. Dada que es correspon amb el 19% de les adreces principals de les institucions a les que estan vinculades les persones a les que vam trametre el qüestionari de l'enquesta. I en la tercera posició tenim el Maresme amb un 4%. La resta es distribueix en 17 comarques. Cosa que vol dir que no tenim enquestats residint a 21 de les 41 comarques.

Si representem gràficament la distribució en el territori amb un mapa, destacant únicament les comarques en les que més d'un enquestat ha respost el qüestionari, tenim el següent:

Mapa 5-1. Representació de la residència dels enquestats. Per comarques.

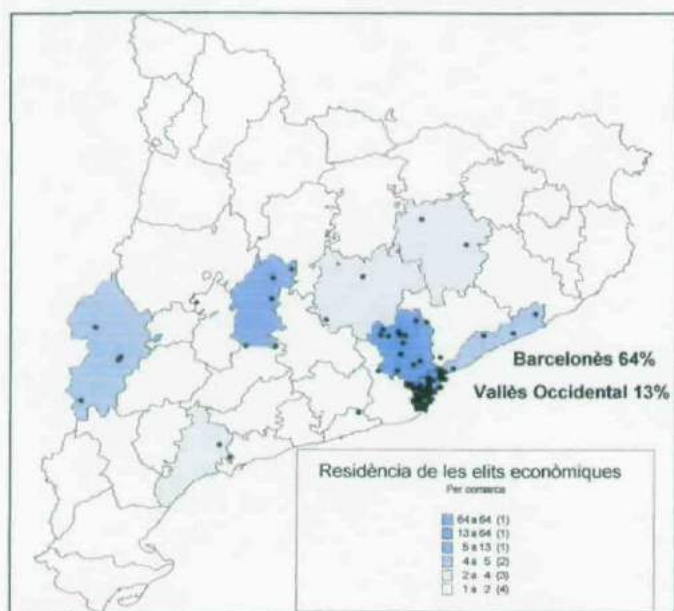

³ La selecció, pensada per estudiar les elits de Catalunya, possiblement subvalora la importància de les elits espanyoles i internacionals a Catalunya. En el cas de la base de dades de la revista Actualidad Económica, ja citada, els 217 d'executius i alts càrrecs d'empreses ubicades a Catalunya dels que vam poder conèixer el lloc de naixement, resulta la següent distribució: Catalunya 65,90%, Rest a PP.CC. 2,76%, Rest a Estat Espanyol 18,89%, EU15 9,22%, Europeus no EU15 0,46%, EEUU 0,46%, Japó 1,38%, Àfrica 0,46% i Orient Mitjà 0,46%. Xifres que, de ben segur, no són extrapolables ni a l'àmbit de la cultura ni al de la política.

La concentració de les residències és evident. En primer lloc al Barcelonès i al Vallès Occidental. Seguits del Maresme, de molt lluny. En conjunt, destaquen les comarques de la província de Barcelona. També es detecten casos en les comarques que integren les capitals de les altres províncies. I finalment tenim l'excepció de la Segarra, explicable perquè s'hi ubica una de les més importants empreses de producció i transformació d'aliments de Catalunya. I per l'amabilitat de diversos membres del seu consell d'administració, que van tenir la gentilesa de contestar el nostre qüestionari.

Veiem, tot seguit, que passa si tenim en consideració, separatament, cadascun dels supercampes considerats. Comencem per l'econòmic. Tot i ser molt pocs els enquestats que no viuen a Catalunya, els que no ho fan es concentren en les elits econòmiques. De les 105 adreces facilitades, 3 són d'altres països catalans i 2 de la resta de l'estat. Els altres 100 viuen a Catalunya⁴. La preeminència del Barcelonès com a comarca de residència de les elits econòmiques és superior a la de les elits en general. Arriba al 64%. Seguida del Vallès Occidental, però aquesta vegada en una proporció inferior a la del conjunt, un 13 %. En el tercer lloc tenim la Segarra, per les raons exposades més amunt, el Maresme i el Segrià. Els nostres enquestats de les elits econòmiques tenen la seva residència ubicada en 12 de les 41 comarques. La representació gràfica queda d'aquesta manera:

Mapa 5-2. Representació de la residència dels enquestats de les elits econòmiques. Per comarques.

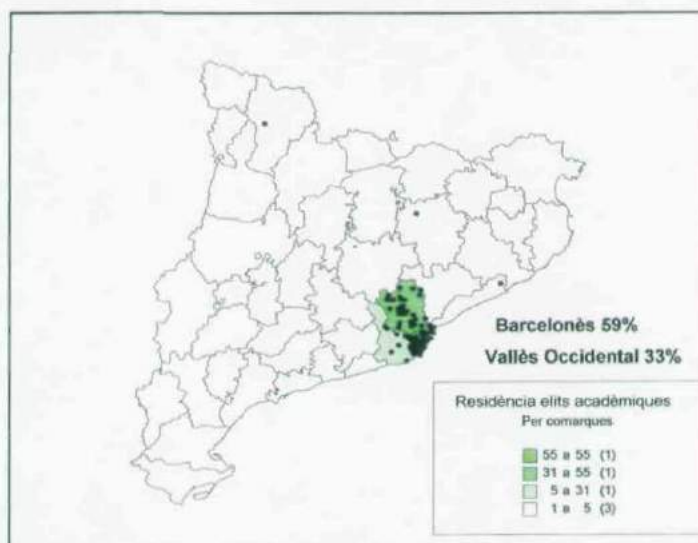

En el cas de les elits culturals, observem primer les elits acadèmiques. Aquí el grau de concentració es fa màxim. La nuclearització de les residències d'aquests posseïdors de capital acadèmic arriba a un nivell extrem. Només resideixen en 6 de les 41 comarques. Possiblement es tracta d'una manifestació de centralisme cultural. Que en aquest cas s'accentua pel fet d'haver treballat fonamentalment amb catedràtics de la Universitat Autònoma de Barcelona. L'elevat grau de concentració posa de manifest el valor que els enquestats atribueixen a tenir la feina a prop de

⁴ Veure nota 3.

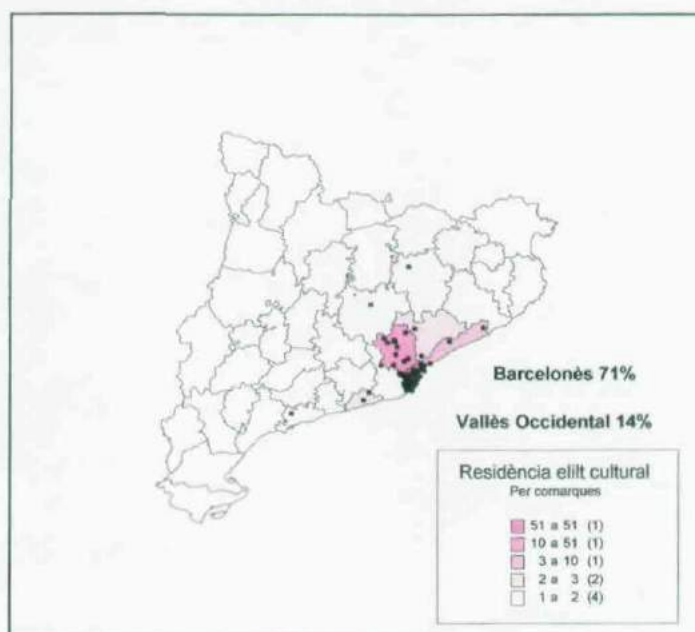
casa. I explica que, tot i que la major concentració segueix essent per a Barcelona amb un 59%, hi ha un 33% d'enquestats que resideixen al Vallès Occidental. Justament la comarca en la que està ubicada la universitat citada. De tota manera la distància geomètrica és reinterpretada socialment, però això ho veurem més clar quan fem l'anàlisi més al detall, tot fixant-nos en els municipis i els barris de residència.

Mapa 5-3. Representació de la residència dels enquestats de les elits acadèmiques. Per comarques.

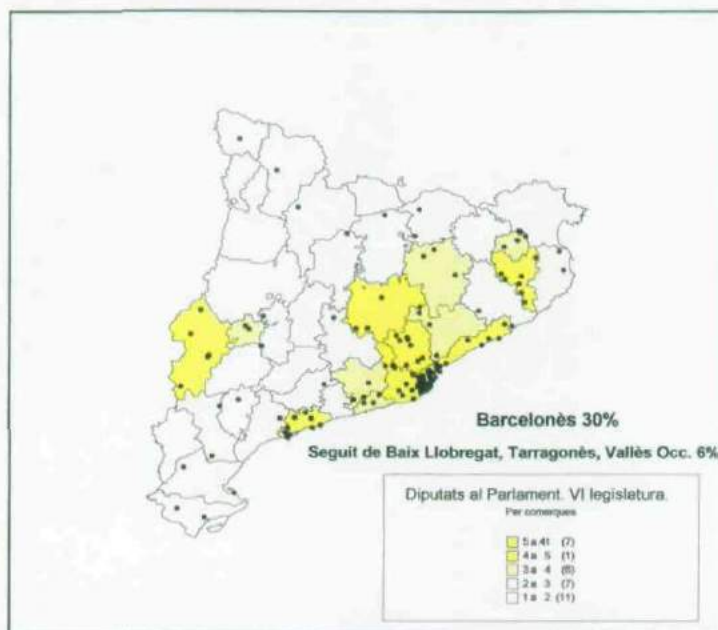
I si tenim en consideració la resta de les elits culturals, seguim observant el fenomen de la centralització de la residència. Resideixen a 9 de les 41 comarques. Tot i que, en aquest cas la concentració no l'explica el pes d'una única institució de procedència dels enquestats, sinó el conjunt de mitjans de comunicació i d'organitzacions culturals, concentrats a Barcelona d'una manera molt superior a la ja notable concentració de les activitats econòmiques.

Mapa 5-4. Representació de la residència dels enquestats de les elits culturals (excepte acadèmiques). Per comarques.

El cas dels polítics, és un altre. Cal tenir present que hem considerat únicament els Diputats al Parlament de Catalunya, de la VI legislatura. Hi ha diputats residint a 32 de les 41 comarques. Els membres de la cambra catalana de representants són seleccionats pels respectius secretaris d'organització, o per l'organisme encarregat de construir les llistes electorals, tenint en consideració que ha de votar tot el territori, doncs és tot ell que ha de quedar representat. L'efecte final és que, tot i que hem considerat un únic organisme, ubicat físicament a Barcelona, la comarca que la inclou té molt poc pes en considerar els llocs de residència dels Diputats, en comparació a les altres elits. Només un 30%. Per explicar aquest fenomen, hom podria argüir que el calendari laboral dels diputats els permet mantenir la residència d'origen, tot i treballar a Barcelona. Però també podrien dir-ho, per la mateixa raó, dels professors universitaris considerats. Si no fos perquè el seu origen segurament no és tan divers com en el cas dels parlamentaris. També caldria tenir en consideració que, en ocasions, l'adreça oficial de residència sovint es correspon amb la demarcació electoral, però no amb el domicili de fet. Però aquest és un altre tema i no tenim dades suficients per fonamentar-lo.

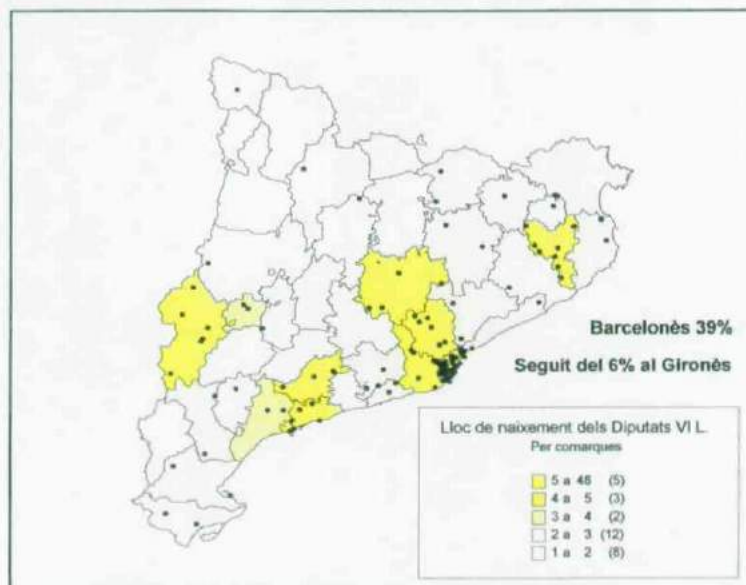
Mapa 5-5. Representació de la residència dels Diputats al Parlament de Catalunya, IV Legislatura. Per comarques.

Del que si tenim dades és de lloc del naixement de tots els Diputats de la VI legislatura. La pregunta no va ser formulada en el qüestionari, per les raons exposades en la introducció. Però tenim dades secundàries, ofertes pel mateix Parlament de Catalunya. Veiem quines són. Tenim dades de 130 dels 135 diputats. Només n'hi ha 8, un 6%, que no han nascut al Principat. Dels quals únicament 1 és nascut a Andalusia, menys de l' 1 %. Una dada que contrasta amb la composició general de la població. Segons el cens del 2001 un 32% dels habitants residents a Catalunya són nascuts fora del Principat. I un 12 % del total, nascuts a Andalusia. En un principi, podria semblar que el camp polític discrimina a la població per la naturalesa de la seva procedència geogràfica. Però molt possiblement del que es tracta és d'una discriminació de classe (econòmica), però, sobretot, basada en la desigual distribució del capital cultural i social que té una relació de correspondència, entre altres coses, amb el lloc de naixement.

Veiem-ne la representació:

Mapa 5-6. Representació dels Diputats al Parlament, VI Legislatura, nascuts a Catalunya, per la comarca de naixement.

Si considerem únicament els nascuts a Catalunya, crida l'atenció que els nascuts al Barcelonès siguin un 9% més que els que hi resideixen. En alguns casos pot respondre a què les persones que participen en la vida política de determinades comarques són el mestre o el metge, vinguts, en el seu moment, de Barcelona. Figura clàssica en el cas dels polítics municipals de poblacions petites, però no sabem si és possible traslladar-la automàticament als del Parlament. Si fos el cas, estariem veient la influència de la desigual distribució del capital escolar en el territori. Però, en la majoria d'ocasions, pot ser degut a què el polític en qüestió resideix en les comarques frontereres amb el Barcelonès. Caldria saber si el trasllat, quan es va produir, va ser degut a la pressió centrífuga que la capital fa en els menys ben situats socialment, si es tracta d'un moviment en el sentit de millorar la qualitat de vida en alguna de les prestigioses urbanitzacions de determinats pobles i ciutats del Maresme, el Vallès o el Baix Llobregat o si senzillament van néixer en un hospital barceloní, tot i que els seus pares residien en una població diferent. Però això, per les dades que tenim, ara mateix no estem en disposició d'esbrinar-ho.

Del que sí que estem en disposició és d'anar una mica més enllà de les comarques i veure el tipus de concentració que es produeix en les residències de les elits.

La població i barri de residència.

En l'apartat anterior hem pogut veure, a grans trets, com els llocs de residència de les elits es corresponen, en la majoria de casos, a la distribució de les seues socials de les institucions polítiques, econòmiques i culturals i amb el desequilibri territorial que centralitza la direcció del país en la ciutat de Barcelona. Però la concentració de les elits en determinats llocs de residència, separats de la resta de la població, no és possible veure-la si no anem més al detall.

El lloc de residència com a factor de classificació social i element clau en els casos en els que podem parlar de reproducció social es posa de manifest en veure concretament en quines poblacions tenen fixada la residència els nostres enquestats. Tot veient que la corresponent distribució no segueix simplement la de la població en general. Que gairebé és inexistent en zones molt poblades, però que es concentra d'una manera important en d'altres, demogràficament menys importants. El quadre següent pot il·lustrar força bé el que estem dient.

Taula 5-1. Residència dels enquestats. Freqüència de casos en les ciutats més grans de Catalunya i en les petites més freqüentades en relació a la població total.

Ciutats més grans de 50.000 habitants	Padró/Cens	Habitants	Enquestats	0/000
Barcelona	2002	1527190	177	1,16
<i>Sant Gervasi</i>	2002	96969	51	5,26
<i>Esquerra Eixample</i>	2002	95475	18	1,89
<i>Gràcia</i>	2002	84127	7	0,83
<i>Les Corts</i>	2002	68889	6	0,87
<i>Dreta Eixample</i>	2002	39978	13	3,25
<i>Sarrià</i>	2002	34287	20	5,83
<i>Vallcarca</i>	2002	30963	7	2,26
<i>Pedralbes</i>	2002	13459	8	5,94
L'Hospitalet de Llobregat	2002	244323	2	0,08
Badalona	2002	210370	0	0,00
Sabadell	2002	187201	8	0,43
Terrassa	2002	179300	6	0,33
Tarragona	2002	117184	3	0,26
Santa Coloma de Gramenet	2002	115568	0	0,00
Lleida	2002	115000	4	0,35
Mataró	2002	109298	1	0,09
Reus	2002	91616	2	0,22
Cornellà de Llobregat	2002	81881	0	0,00
Sant Boi de Llobregat	2002	80041	0	0,00
Girona	2002	77475	1	0,13
Manresa	2002	65440	3	0,46
El Prat de Llobregat	2002	63112	1	0,16
Rubí	2002	62638	1	0,16
Sant Cugat del Vallès	2002	59837	18	3,01
<i>Valldoreix*</i>	2002	6300	4	6,35
Viladecans	2002	58213	0	0,00
Vilanova i la Geltrú	2002	55063	2	0,36
Granollers	2002	54634	1	0,18
Cerdanyola del Vallès	2002	54404	13	2,39
<i>Bellaterra**</i>	1996	2416	8	33,11
Poblacions petites				
Vilassar de Mar	2002	17721	2	1,13
Premia de Dalt	2002	9356	2	2,14
Alella	2002	8796	3	3,41
Matadepera	2002	7404	2	2,70
Guissona***	2002	3745	5	13,35

* 2 dels 4 casos són acadèmics

** 5 dels 8 casos són acadèmics

***Tots alts càrrecs d'una mateixa important companyia del sector de l'alimentació.

Aquest quadre representa la residència de 234 dels enquestats. El 75% dels que en coneixem la residència. Primer que res hem considerat les ciutats catalanes més grans de 50.000 habitants. I observem que hi ha ciutats molt grans, en referència a l'espai català, de les que no tenim cap enquestat: Badalona (3a. en habitats), Santa Coloma (7a.), Cornellà, Sant Boi o Viladecans.

La gran majoria tenen menys entrevistats de l'1 ‰. En canvi hi ha poquíssimes poblacions que superen aquest índex. Entre les poblacions més grans de 50.000 habitants només passa a Barcelona, Sant Cugat i Cerdanyola. Quan ens referim a la preeminència de la comarca del Barcelonès (60%), no se'ns ha d'escapar que una bona part de la comarca és difícilment identificable amb els llocs de residència de les elits. De fet el 97%, amb residència a la comarca, viu a Barcelona. Mentre que aquesta només representa el 72% dels habitants de la capital. Però tampoc és pertinent considerar tot Barcelona. Això val, sobretot, per determinats barris de la ciutat (el que l'administració municipal anomena Zones Estadístiques Grans). N'hi ha 8, de 38, que concentren un 30% de la població de Barcelona i un 73% dels enquestats, residents a la ciutat. I el 43% dels enquestats residents a Catalunya, quan la població representa només el 7% del Principat. I, d'aquests, hi ha 3 barris, dels 38, que representen el 9% de la població de la ciutat, però concentren el 45% dels enquestats residents a Barcelona. I el 26% dels enquestats residents a Catalunya, quan la població només representa el 2% del total. Més endavant observarem amb més detall els barris de la capital.

La segona comarca en nombre de residència dels enquestats és el Vallès Occidental (18%). Però el 55% del total d'enquestats de la comarca resideix a Sant Cugat i Cerdanyola. I, de les darreres ciutats, destaquen dues zones: Valldoreix i Bellaterra, respectivament. Ambdues, per cert, amb col·lectius d'opinió que han fet pública, repetides vegades, la seva voluntat de tenir un Ajuntament propi. Per raons explícites diverses de les que estem tractant. Però no deixa de ser una "casualitat" interessant. En el cas de Bellaterra, el barri de Cerdanyola, el nostre índex de persones enquestades per cada 10.000 habitants, arriba al màxim, 33,1. Això, en part, és degut al fet que la Universitat Autònoma, de la que considerem els catedràtics, està situada en aquest mateix barri. Però, tot i no tenint en consideració les elits acadèmiques, seguiria en el primer lloc (si descomptem el cas de Guissona). Això mateix, també afecta Valldoreix, tot i que aquest nucli de Sant Cugat és una mica més lluny, físicament, de la Universitat. Però, si descomptem les elits acadèmiques, l'índex d'enquestats per habitant segueix essent prou alt. A més, si la pura proximitat fos el factor determinant, amb quines raons s'explicaria que a Rubí, ciutat una mica més gran en habitants que Sant Cugat, gairebé tan pròxima de la Universitat com el barri de Valldoreix, només tinguem un sol enquestat, un polític, mentre que de Sant Cugat en tenim 18, i de Valldoreix, 10 vegades més petit que Rubí, 4 casos? L'estreta relació de les elits amb determinats espais físics no implica que la proximitat i la distància social es puguin mesurar servint-se únicament del sistema mètric decimal. Però l'espai social, en sentit metafòric, i el geomètric no són independents.

Per afinar una mica més l'anàlisi i veure en què consisteix la distància social que assenyala la desigual distribució de les residències de les elits, agafarem el cas de la ciutat de Barcelona, que concentra la majoria de les elits enquestades i veurem que passa a nivell de barris.

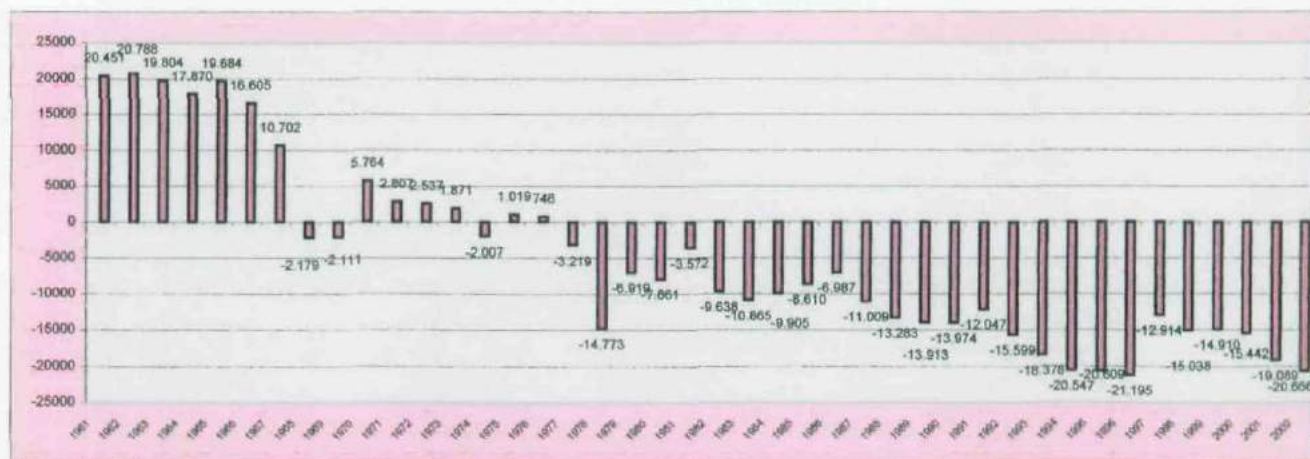
La Barcelona desigual.

Élisée Reclus fa algunes de les més lúcides consideracions sobre la ciutat. De la ciutat diu que és un fenomen complex. I que en aquesta complexitat no tot és negatiu, que no es tracta de "monstres, vampirs gegants que xuclen la vida dels homes". La ciutat és el marc dels museus, les biblioteques i les escoles. I destaca el seu nivell d'higiene "L'història ens ensenya que (a les ciutats) les malalties dels uns comporten les dels altres i és perillós pels palaus deixar que la pesta devasti els tuguris". Això i altres raons li fan dir que "quan les ciutats creixen, la humanitat progressa i quan disminueixen el cos social està amenaçat de retornar a la barbàrie". La ciutat de la que parla Reclus és la metròpolis acollidora, històricament receptora de gran quantitat de població immigrant. La ciutat que creix, és associable a persones en situacions i condicions molt diverses.

Però, cal tenir present que les tendències han canviat. Els discursos dominats sobre la gran ciutat, ens en parlen com el territori de la diversitat, de la barreja, i el "melting pot". Però no de les estratègies vigents per evitar-les. Per començar, perquè moltes de les grans ciutats del món desenvolupat ja no creixen. Han estat perdent població en relació al màxim assolit durant el segle XX⁵. És el cas de ciutats d'Europa com Barcelona, París, Madrid, Viena, Berlín, Hamburg, Londres, Birmingham, Glasgow, Liverpool, Manchester, Roma, Milà, Nàpols, Torí, Gènova, Lisboa o Estocolm. El mateix passa a Chicago, Filadèlfia, Detroit, Baltimore, Cleveland, St. Lluís, Washington o Bòston als Estats Units. I a Tòquio o Osaka, al Japó.

La diferència del màxim històric respecte de les xifres actuals, de vegades és espectacular, en altres ocasions una mica més discreta. Les raons són diverses. Però n'hi ha unes que afecten Barcelona i altres metròpolis pròximes. El canvi d'estratègies reproductives, en concret la baixa taxa de natalitat, comporta un decreixement natural. Però això va acompanyat, si fem cas de les definicions oficials que impliquen les categories estadístiques, d'un saldo migratori negatiu. El saldo migratori no és res més que la diferència entre els immigrants i els emigrants. Les xifres de Barcelona són les següents:

Gràfic 5-1. Saldo migratori anual de Barcelona. Des del 1961 fins el 2002.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona.

⁵ Veieu en l'annex I la relació completa de les grans ciutats que han perdut població, majoritàriament d'això que eufemísticament s'anomena primer món, i les que la guanyen, fonamentalment dels països subdesenvolupats.

Il·lustració 5-1. Grans ciutats que decreixen en nombre d'habitants.

Estat	Ciutat	Cresta		Darreres dades		Decrement respecte	Ratio anual
		Any	Població	Any	Població	de la cresta	
Alemanya	Berlin	1939	4.339.000	2001	3.388.000	-21,90%	-0,40%
Alemanya	Hamburg	1960	1.855.000	2001	1.726.000	-7,00%	-0,18%
Alemanya	Koln	1980	1.014.000	2001	968000	-4,50%	-0,22%
Alemanya	Munic	1980	1.315.000	2001	1.228.000	-6,60%	-0,33%
Alemanya	Bochum	1990	401.000	2001	390000	-2,70%	-0,25%
Alemanya	Bremen	1970	606.000	2001	541000	-10,70%	-0,37%
Alemanya	Dortmund	1960	652.000	2001	589000	-9,70%	-0,25%
Alemanya	Dresden	1939	630.000	2001	479000	-24,00%	-0,44%
Alemanya	Duisburg	1980	592.000	2001	512000	-13,50%	-0,69%
Alemanya	Dusseldorf	1960	702.000	2001	571000	-18,70%	-0,50%
Alemanya	Essen	1960	729.000	2001	592000	-18,80%	-0,51%
Alemanya	Frankfurt	1960	683.000	2001	641000	-6,10%	-0,16%
Alemanya	Hanover	1960	574.000	2001	516000	-10,10%	-0,26%
Alemanya	Leipzig	1939	707.000	2001	493000	-30,30%	-0,58%
Alemanya	Nuremberg	1980	499.000	2001	491000	-1,60%	-0,08%
Alemanya	Stuttgart	1960	649.000	2001	587000	-9,60%	-0,25%
Alemanya	Wuppertal	1960	425.000	2001	365000	-14,10%	-0,37%
Argentina	Buenos Aires	1950	2.981.000	2001	2.769.000	-7,10%	-0,15%
Àustria	Viena	1910	2.031.000	2001	1.550.000	-23,70%	-0,30%
Bèlgica	Antwerp	1984	488.000	2001	449000	-8,00%	-0,49%
Bèlgica	Brussel·les	1950	183.000	2001	137000	-25,10%	-0,57%
Bulgària	Sofia	1990	1.190.000	2001	1.096.000	-7,90%	-0,75%
Canadà	Toronto	1971	713.000	1996	653000	-8,40%	-0,35%
Canadà	Montreal	1971	1.214.000	2001	1.040.000	-14,30%	-0,51%
Corea Sud	Seül	1990	10.613.000	2000	10.231.000	-3,60%	-0,37%
Dinamarca	Kobenhavn	1950	768.000	2001	501000	-34,80%	-0,83%
Eslovènia	Ljubiana	1991	276.000	2002	257000	-6,90%	-0,65%
Eslovènia	Maribor	1991	108.000	2002	92000	-14,80%	-1,45%
Espanya	Barcelona	1981	1.753.000	2001	1.504.000	-14,20%	-0,76%
Espanya	Madrid	1981	3.159.000	2001	2.939.000	-7,00%	-0,36%
Espanya	Bilbao	1970	410.000	2001	349.972	-14,60%	-0,51%
Espanya	València	1991	753.000	2001	738000	-2,00%	-0,20%
Estònia	Tallinn	1990	479.000	2001	400000	-16,50%	-1,63%
Filipines	Manila	1995	1.655.000	2000	1.581.000	-4,50%	-0,91%
França	Lió	1950	536.000	1999	422000	-21,30%	-0,49%
França	Marsella	1982	901.000	1999	798000	-11,40%	-0,71%
França	París	1921	2.906.000	1999	2.125.000	-26,90%	-0,40%
Geòrgia	Tblisi	1989	1.260.000	2001	1.144.000	-9,20%	-0,80%
Grècia	Atenes	1981	886.000	2001	746000	-15,80%	-0,86%
Holanda	Amsterdam	1961	868.000	2001	735000	-15,30%	-0,42%
Holanda	Hague	1960	605.000	2001	464000	-23,30%	-0,65%
Holanda	Rotterdam	1961	731.000	2001	599000	-18,10%	-0,50%
Hongria	Budapest	1981	2.060.000	2001	1.775.000	-13,80%	-0,74%
Irlanda	Dublin	1969	545.000	2002	495000	-9,20%	-0,29%
Itàlia	Bolonya	1971	487.000	2001	370000	-24,00%	-0,91%
Itàlia	Florència	1971	456.000	2001	352000	-22,80%	-0,86%
Itàlia	Gènova	1971	844.000	2001	604000	-28,40%	-1,11%
Itàlia	Palerm	1981	702.000	2001	653000	-7,00%	-0,36%
Itàlia	Milà	1971	1.687.000	2001	1.183.000	-29,90%	-1,18%
Itàlia	Nàpols	1971	1.267.000	2001	993000	-21,60%	-0,81%
Itàlia	Roma	1981	2.831.000	2001	2.460.000	-13,10%	-0,70%
Itàlia	Turi	1971	1.142.000	2001	857000	-25,00%	-0,95%

Il·lustració 5-1 (segueix). Grans ciutats que decreixen en nombre d'habitants.

Estat	Ciutat	Cresta		Darreres dades		Decrement respecte de la cresta	Ratio anual
		Any	Població	Any	Població		
Japó	Kitakyushu	1980	1.065.000	2000	1.011.000	-5,10%	-0,26%
Japó	Osaka	1965	3.156.000	2000	2.599.000	-17,60%	-0,55%
Japó	Tokyo	1965	8.893.000	2000	8.130.000	-8,60%	-0,26%
Letònia	Riga	1990	910.000	2001	757000	-16,80%	-1,66%
Mèxic	Mèxic City	1980	8.831.000	2000	8.605.000	-2,60%	-0,13%
Moldàvia	Chisinau	1991	665.000	2001	662000	-0,50%	-0,05%
Polònia	Krakow	1989	748.000	2000	742000	-0,80%	-0,07%
Polònia	Lodz	1989	852.000	2000	793000	-6,90%	-0,65%
Polònia	Wroclaw	1989	642.000	2000	634000	-1,20%	-0,11%
Polònia	Varsòvia	1989	1.655.000	2000	1.610.000	-2,70%	-0,25%
Portugal	Lisboa	1961	818.000	2001	557000	-31,90%	-0,96%
Portugal	Porto	1981	330.000	2001	263000	-20,30%	-1,13%
Romania	Bucharest	1991	2.064.000	2002	1.922.000	-6,90%	-0,65%
Rússia	Chelyabinsk	1989	1.107.000	2002	1.078.000	-2,60%	-0,20%
Rússia	Nizhni Novgorod	1989	1.403.000	2002	1.311.000	-6,60%	-0,52%
Rússia	Perm	1989	1.040.000	2002	1.000.000	-3,80%	-0,30%
Rússia	Samara	1989	1.206.000	2002	1.158.000	-4,00%	-0,31%
Suècia	Estocolm	1960	808.000	2002	758000	-6,20%	-0,15%
Suïssa	Zurich	1960	428.200	2000	364000	-15,00%	-0,41%
Tadjikistan	Dushanbe	1989	595.000	2001	582000	-2,20%	-0,18%
Txèquia	Praga	1991	1.212.000	2001	1.162.000	-4,10%	-0,42%
Ucraïna	Donetsk	1991	1.121.000	2001	1.016.000	-9,40%	-0,98%
Ucraïna	Kharkov	1991	1.623.000	2001	1.470.000	-9,40%	-0,99%
Ucraïna	Kyev	1991	2.635.000	2001	2.611.000	-0,90%	-0,09%
Ucraïna	Odessa	1991	1.101.000	2001	1.027.000	-6,70%	-0,69%
UK	Belfast	1951	444.000	1991	295000	-33,60%	-1,02%
UK	Bristol	1951	444.000	2001	381000	-14,20%	-0,31%
UK	Cardiff	1981	282.000	1991	273000	-3,20%	-0,32%
UK	Coventry	1981	337.000	2001	301000	-10,70%	-0,56%
UK	Edinburgh	1951	475.000	2001	449000	-5,50%	-0,11%
UK	Leeds	1961	511.000	1991	424000	-17,00%	-0,62%
UK	Liverpool	1931	857.000	2001	439000	-48,80%	-0,95%
UK	Manchester	1931	766.000	2001	393000	-48,70%	-0,95%
UK	Sheffield	1981	558.000	2001	513000	-8,10%	-0,42%
UK	Birmingham	1951	1.113.000	2001	977000	-12,20%	-0,26%
UK	Glasgow	1931	1.088.000	2001	579000	-46,80%	-0,90%
UK	Londres	1939	8.615.000	2001	7.172.000	-16,70%	-0,30%
US	Baltimore	1950	950.000	2000	651000	-31,50%	-0,75%
US	Boston	1950	801.000	2000	589000	-26,50%	-0,61%
US	Buffalo	1950	580.000	2000	293000	-49,50%	-1,36%
US	Chicago	1950	3.621.000	2000	2.896.000	-20,00%	-0,45%
US	Cincinnati	1950	504.000	2000	331000	-34,30%	-0,84%
US	Cleveland	1950	915.000	2000	478000	-47,80%	-1,29%
US	Detroit	1950	1.850.000	2000	951000	-48,60%	-1,32%
US	Kansas City	1970	507.000	2000	442000	-12,80%	-0,46%
US	Milwaukee	1960	741.000	2000	597000	-19,40%	-0,54%
US	Minneapolis	1950	522.000	2000	383000	-26,60%	-0,62%
US	New Orleans	1960	628.000	2000	485000	-22,80%	-0,64%
US	Newark	1930	442.000	2000	274000	-38,00%	-0,68%
US	Philadelphia	1950	2.072.000	2000	1.518.000	-26,70%	-0,62%
US	Pittsburgh	1950	677.000	2000	335000	-50,50%	-1,40%
US	St. Louis	1950	857.000	2000	348000	-59,40%	-1,79%
US	Washington	1950	802.000	2000	572000	-28,70%	-0,67%

Font: Demography.com

En canvi no deixen de créixer les grans ciutats xineses com Chongqing, Xangai, Pequín, Tianjin. Bombai, la municipalitat no xinesa més gran, va augmentar des del 1991 al 2001 un 20%. Tampoc deixen de créixer Sao Paulo, Seül, Djakarta, Ciutat de Mèxic, Moscou, Istanbul o El Cairo.

Algunes de les municipalitats més grans del món, que es mantenen en creixement.

Municipi	Data cens	Població en milers	Municipi	Data cens	Població en milers
Chongqing	1998	30904	Tianjin	1998	9665
Xangai	1998	14735	Djakarta	1995	9113
Pequín	1998	12620	Mèxic City	2000	8591
Bombai	2001	11914	Moscou	1997	8405
Sao Paulo	2000	10406	Istanbul	1997	8260
Seül	1999	10323	El Cairo	1996	7283

Amb aquests resultats coneixem la diferència entre els ciutadans que arriben, donant-se d'alta, i els que marxen, donant-se de baixa. Agafem l'exemple de l'any 2002. El saldo és negatiu en -20.666 persones. La procedència dels immigrants, segons les dades que hem utilitzat, és Catalunya en el 66% de casos, d'Espanya en el 32% i de l'estranger només un 2%. Per poc atents que estiguem als esdeveniments més visibles, trobarem a faltar els immigrants estrangers. Però el mateix any 2002, l'Ajuntament de Barcelona considera que hi ha 66.326 casos de persones que, vivint habitualment a Barcelona, no figuren inscrites en el padró municipal, fins que sol·licitin la seva inscripció per omissió. D'aquests ciutadans per omissió, el 83% té nacionalitat estrangera.

Si apliquem a cada any, des del 1981, les altes per omissió, tenim la possibilitat de veure com el saldo negatiu de -308.900 persones es converteix en un de positiu, de 64.389.

Taula 5-2. Evolució del saldo migratori de Barcelona 1981-2002.

	Immigrants a Barcelona	% Immigrants estrangers	Emigrants de Barcelona	Saldo migratori	Omissions	% Estrangers	Saldo migratori més omissions
1981	5.218		8.790	-3.572	-		-3.572
1982	5.598		15.236	-9.638	-		-9.638
1983	9.269		20.134	-10.865	-		-10.865
1984	11.198		5.598	-9.905	8.147		-1.758
1985	13.214		9.269	-8.610	7.161		-1.449
1986	8.932		15.919	-6.987	11.162		4.175
1987	10.365		21.374	-11.009	23.222		11.583
1988	11.310		24.593	-13.283	13.723		-190
1989	12.900		26.813	-13.913	11.296		-3.199
1990	14.962		28.936	-13.974	7.713		-6.261
1991	8.746		20.793	-12.047	6.711		-6.820
1992	11.466		27.065	-15.599	24.605		5.706
1993	14.178		32.556	-18.378	20.377		-1.826
1994	15.865		36.412	-20.547	10.034		-12.821
1995	19.708	8%	40.317	-20.609	10.349	?	-10.260
1996	11.028	11%	32.223	-21.195	27.036	?	5.841
1997	19.327	?	32.241	-12.914	16.625	?	3.711
1998	23.207	15%	38.245	-15.038	17.936	?	2.898
1999	24.207	11%	39.117	-14.910	16.595	?	1.685
2000	23.650	7%	39.092	-15.442	36.272	78%	20.830
2001	25.772	3%	44.861	-19.089	50.048	85%	30.959
2002	31.782	2%	52.448	-20.666	66.326	78%	45.660
Total	331.902		640.092	-308.190	385.338		64.389

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Padró de Barcelona. Departament d'Estadística. Ajuntament de Barcelona.

El que tenim apunta a un decreixement de la població de Barcelona per causa del moviment natural de la població i una tendència decreixement de la població per causa del moviment migratori, des de finals dels setanta fins l'any 1995. A partir d'aquest any el moviment migratori canvia de signe. A jutjar pels anys dels que disposem de la composició, per nacionalitat, de les omissions, el creixement que experimenten els saldos migratoris, ocults, per qüestions legals i no demogràfiques, en aquesta categoria, ens mostra que l'increment es produeix per causa dels immigrants procedents de l'estranger. El saldo resultant de les migracions, més les omissions, ens acaba donant l'increment de 64.389 habitants, des del 1981 al 2002.

Però aquest modest saldo positiu, que segurament seria més gran si hom pogués considerar la immigració estrangera efectiva, segueix essent prou petit com per no compensar la pèrdua de població producte del moviment natural de la població. I és tan petit perquè hi ha una gran quantitat d'habitants que han abandonat Barcelona, des del 1981. En concret 640.092 habitants. Una quantitat considerable. Tant, que justifica, de sobres, preguntar-se quina mena de barcelonins han deixat de ser-ho? Preveiem que la resposta deu ser que deu haver-hi de tot. Però, principalment, treballadors amb feines modestament remunerades i socialment poc reconegudes. Veiem-ho tot seguit.

En primer lloc, considerem el destí dels que canvien de residència, tot deixant Barcelona. Agafem les dades de l'any 2002. El 81% dels 52.448 no surten de Catalunya. El 18,8% van a la resta de l'estat. I només el 0,2% van a l'estranger. La majoria, el 62%, va a la Regió metropolitana: Alt Penedès, Baix Llobregat, resta del Barcelonès, Garraf, Maresme, Vallès Occidental i Vallès Oriental. Només el 5% a la resta de la província de Barcelona. El 14% a la resta de Catalunya.

L'efecte d'aquestes migracions ens permet veure que el que passa a Barcelona no té res de general ni de natural. Els darrers 25 anys la ciutat ha perdut pes demogràfic, però la regió metropolitana l'ha guanyat. Segons el Padró d'habitats, l'evolució ha estat aquesta:

Taula 5-3. Evolució de la població a Barcelona, perifèria barcelonina, comarques de Barcelona i Catalunya. Des de 1970 fins 2002.

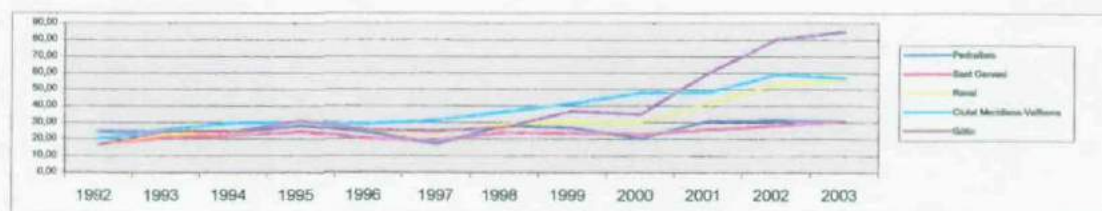
	1970	1981	1986	1991	1996	1998	1999	2000	2001	2002
Barcelona	1.745.142	1.752.627	1.701.812	1.643.542	1.508.805	1.505.581	1.503.451	1.496.266	1.505.325	1.527.190
Entitat Metropolitana	2.742.125	3.113.671	3.081.242	3.037.763	2.904.941	2.901.971	2.908.789	2.903.802	2.927.721	2.972.870
Regió Metropolitana	3.579.758	4.238.876	4.229.527	4.264.422	4.228.048	4.264.039	4.301.947	4.328.447	4.390.413	4.482.623
Província Barcelona	3.915.010	4.623.204	4.614.364	4.654.407	4.628.277	4.666.271	4.706.325	4.736.277	4.804.606	4.906.117
Catalunya	5.107.606	5.956.414	5.978.638	6.059.494	6.090.040	6.147.610	6.207.533	6.261.999	6.361.365	6.506.440

Font: Elaboració pròpia a partir del Padró d'habitats de Barcelona. Departament d'Estadística. Ajuntament de Barcelona

Dels habitants que han deixat Barcelona, des del 1981, molt possiblement n'hi ha alguns que han passat a viure a les viles residencials del Maresme. O a Matadepera, Bellaterra o Valldoreix, del Vallès. Però la majoria han anat a viure a alguna de les ciutats de la perifèria barcelonina.

Si tenim en consideració els districtes de procedència, veiem que n'hi ha de tots. Però el màxim d'emigrants, en relació a la població actual, el té Ciutat Vella (els emigrants, des de 1996 fins el 2002 representen el 19% de la població), seguida de Sants-Montjuïc i Nou Barris. I el mínim Sarrià-Sant Gervasi (els emigrants, des del 1996 fins el 2002 representen el 14% de la població actual), seguit de Gràcia i l'Eixample.

Gràfic 5-2. Evolució de les taxes d'emigració dels barris de Barcelona amb valors màxims i mínims el 2003. Per 1000 habitants.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament d'Estadística. Ajuntament de Barcelona.

Si ens fixem amb les dades del 2002, i observem l'edat, tenim que els emigrants són fonamentalment joves. Possiblement en procés d'estabilització de l'emancipació, relacionable amb l'adquisició o el lloguer d'un habitatge. El 43% tenen entre 25 i 39 anys, mentre que només són el 23,8 de la població de la ciutat. El 17% del total tenen entre 25 i 29 anys, tot i que només representen el 8,4 del total⁶.

I, finalment, si observem el nivell de titulació, considerant els emigrants des del 1996 fins el 2002, només un 11,1% té titulació superior. I el 60,6% tenen una titulació igual o inferior al Batxillerat Elemental, EGB 2a. etapa o FP1. Xifra rellevant si tenim en consideració el 85% dels migrants tenen més de 20 anys⁷.

Vol dir que la majoria de la població emigrant està constituïda per joves, de barris treballadors, amb un nivell de formació inferior a la de Barcelona per les mateixes edats.

S'assembla al cas de París. París, segons els censos, assoleix el màxim nombre d'habitants el 1921 amb la xifra de 2.906.472. Des de l'any 1968 fins el 1999, perd el 18% de la població, sense modificacions en les fronteres del terme municipal. Igualment en el cas de Barcelona que des de l'any 1970 fins el 2000 perd el 17% de la població⁸. En canvi la perifèria creix (veure il·lustració 2).

Caldria tenir més dades per dir-ho d'una manera més contundent. Però, en ambdós casos sembla fonamentat pensar que no es tracta d'un moviment de la població equivalent al que es dona en les grans ciutats nord-americanes, en el que sectors relativament benestants, fugen de la ciutat. Concretament d'un centre urbà, que es converteix en seu d'importantes oficines, envoltades per barris degradats, a l'entorn del qual viuen els treballadors menys afavorits. I busquen en el suburbi, fora de la ciutat, un veïnat més homogeni, socialment pròxim en dòlars, prestigi i poder. Amb un estil de vida similar, en el qual siguin col·lectivament socialitzats els seus fills, a l'escola o en els grups informals de parells.

Els sectors socials millor situats de Barcelona o París busquen això mateix sense sortir de les fronteres de la ciutat. Amb excepcions, que expliquen la presència de determinades famílies, d'origen parisenc, a Neuilly-Sur-Seine o de les d'origen barceloní que resideixen en poblacions del Maresme o del Vallès Occidental, com les que abans hem assenyalat. Les poblacions de la perifèria de París o Barcelona no són, la majoria, zones residencials benestants, sinó ciutats i pobles amb una composició majoritària de treballadors dedicats a les indústries pròximes i en els serveis més diversos. Podríem posar exemples com Rubí, en el cas de Barcelona i Saint-Denis en el de París. I la majoria dels ben situats es resisteix a traslladar-se a allunyades urbanitzacions, tret de l'estiu o el cap de setmana. Prefereixen mantenir la residència a la ciutat. Amb tots els avantatges que comporta tenir a l'abast els millors serveis comercials, sanitaris, culturals, de lleure i escolars que la gran ciutat europea concentra.

⁶ Dades del total de la població per edats segons el Cens del 2001.

⁷ Aquesta darrera dada és del 2002.

⁸ Fonts: Cens de la població de l'INSEE i el padró de l'Ajuntament de Barcelona. En el cas de Barcelona, hi ha una recuperació de població des del 2000 al 2002, un 2%, en bona part per efecte de la immigració estrangera, però, per ara, no compensa de cap manera la perdua referida.

Il·lustració 5-2. Població de París. Vides paral·leles amb Barcelona.

París:

Anys	Població	Àrea de terra, en Km ²	Població per m ²	Font
1365	275,000	4.3	165,640	Atlas de París
1637	415,000	4.3	249,965	Atlas de París
1700	600,000	13.4	116,230	Atlas de París
1784	660,000	34.5	49,586	
1790	524,186	34.5	39,412	Cens
1796	556,304	34.5	41,827	Cens
1801	546,856	34.5	41,086	Cens
1807	580,609	34.5	43,621	Cens
1817	713,966	34.5	53,641	Cens
1831	785,862	34.5	59,042	Cens
1836	909,126	34.5	68,303	Cens
1841	935,261	34.5	70,267	Cens
1846	1,053,297	34.5	79,135	Cens
1851	1,053,262	34.5	79,132	Cens
1856	1,174,346	34.5	88,229	Cens
1861	1,696,141	105.0	41,870	Cens
1866	1,825,274	105.0	45,058	Cens
1872	1,851,752	105.0	45,712	Cens
1876	1,988,813	105.0	49,095	Cens
1881	2,239,928	105.0	55,294	Cens
1886	2,260,945	105.0	55,813	Cens
1891	2,447,957	105.0	60,430	Cens
1896	2,536,834	105.0	62,624	Cens
1901	2,714,068	105.0	66,999	Cens
1906	2,763,393	105.0	68,216	Cens
1911	2,888,110	105.0	71,295	Cens
1921	2,906,472	105.0	71,748	Cens
1926	2,871,429	105.0	70,883	Cens
1931	2,891,020	105.0	71,367	Cens
1936	2,829,746	105.0	69,854	Cens
1946	2,725,374	105.0	67,278	Cens
1954	2,850,189	105.0	70,359	Cens
1962	2,753,014	105.0	67,960	Cens
1968	2,590,771	105.0	63,955	Cens
1975	2,317,227	105.0	57,202	Cens
1982	2,188,918	105.0	54,035	Cens
1990	2,152,423	105.0	53,134	Cens
1999	2,125,246	105.0	52,463	Cens

Font: www.demographia.com

Si tenim en consideració l'evolució de la Població de París, des del 1968 fins el 1999, comparant-les amb les de la rodalia:

Població total	1968	1999	Canvi	%
París	2.591.000	2.125.246	-465.754	-17,98%
Rodalia Petite Couronne*	3.835.000	4.038.992	203.992	5,32%
Rodalia Grand Couronne**	6.659.000	8.826.765	2.167.766	32,55%
Ile de France	9.250.000	10.952.011	1.702.011	18,40%
França (any 1970)	50.787.000	59.330.000	8.543.000	16,82%

* Hauts de Seine, Seine-St. Dennis, Val-de Marne.

** Més Essone, Seine-et Marne, Val de Oise, Yvelines

Font: www.demographia.com

(Continua la il·lustració)

Barcelona:

Anys	Població	Àrea de terra, en Km ²	Font*
1497	6.166*		Fogars
1515	6.613*		Fogars
1553	315*		Fogars
1717	35.928		Fogatge
1787	100.160		Cens Floridablanca
1857	235.060		Cens
1860	249.209		Cens
1877	353.853		Cens
1887	405.913	15,5	Cens
1900	539.324	62,3	Cens
1910	589.012		Cens
1920	715.335	100,4	Cens
1930	958.723	100,4	Cens
1940	1.077.671	100,4	Cens
1950	1.276.675	100,4	Cens
1960	1.526.550	100,4	Cens
1970	1.745.142	100,4	Cens
1981	1.752.627	100,4	Cens
1986	1.701.812	100,4	Padró
1991	1.643.542	100,4	Cens
1996	1.508.805	100,4	Padró
1998	1.505.581	100,4	Padró cont.
1999	1.503.451	100,4	Padró cont.
2000	1.496.266	100,4	Padró cont.
2001	1.505.325	100,4	Cens
2002	1.527.190	100,4	Padró cont.

* Banc de dades del CED. Fins el 1900, població de fet. A partir d'aquesta dada, població de dret.

Si tenim en consideració l'evolució de la Població de Barcelona, des de l'any 1970 i la dada del 2002, comparant-les amb les de la rodalia:

5 Població total	1970	2002	Canvi	%
Barcelona	1.745.142	1.527.190	-217952	-12,49%
Regió metropolitana	3.579.758	4.482.623	902865	25,22%
Província de Barcelona	3.915.010	4.906.117	991107	25,32%
Catalunya	5.107.606	6.506.440	1.398.834	27,39%

Tot i les notables diferències, de tot tipus, entre París i Barcelona, que es reflecteixen també en l'evolució demogràfica, hi ha una clara coincidència en la pèrdua de població comptabilitzada de les capitals, en el decurs dels darrers 30 anys, en contrast amb un notable increment del nombre d'habitants de la rodalia i de l'espai d'influència immediata.

Les continuades transformacions de la ciutat comporten el trasllat, fora de les seves fronteres, d'indústries en les que tenien els seus "llocs de treball" molts dels expulsats. L'increment del preu del sol urbà en el que estaven ubicades, incentius econòmics de l'administració i noves legislacions contribueixen a fer que això passi. La rehabilitació, impulsada per l'administració, de determinades zones, en les que tradicionalment han residit els treballadors d'aquestes indústries, sovint amb l'objectiu de millorar la qualitat de vida dels ciutadans, en correspondència amb l'espectacular increment del preu de l'habitatge que les acompanya, acaba expulsant una part important de la població. O com a mínim, fa impossible que els fills que s'emancipen puguin seguir vivint a la mateixa ciutat. I la bandera que s'esgrimeix per endegar aquestes reformes, acostuma a ser d'allò més políticament correcte: millora de les condicions d'habitabilitat, sostenibilitat, millora qualitativa del patrimoni arquitectònic, construcció d'equipaments culturals, etc. De fet Reclus ja assenyalava fenòmens similars a primers de segle, tot dient "La transformació dels barris insalubres són bones a mitges si els desafortunats que les habitaven són expulsats dels seus antics tuguris per anar-ne a cercar d'altres a la barriada"⁹. És evident que avui, els "tuguris" no són tan abundants ni les condicions de la majoria dels afectats tan extremes, però els habitants dels barris més degradats que són rehabilitats pateixen un fenomen equivalent d'expulsió.

Amb aquest procediment, es va construir la ciutat progressista, democràticament governada. En moltes ocasions, per un alcalde d'esquerres. Com, des de fa dies, Barcelona o París. Però, una ciutat que ha desterrat una part important dels sectors populars i treballadors. Això no treu que aculli nous treballadors. Immigrants del "sud" social, sovint geogràfic. Que, amb o sense papers, passen a residir en zones molt concretes de les ciutats. I que, en la seva situació de precarietat, estan disposats a treballar i viure en pitjors condicions que els treballadors "autòctons". I això fa que, per exemple, la contractació de persones per a fer feines de la llar i l'acompanyament de nens i avis, que fa pocs anys només s'haurien pogut permetre les famílies econòmicament ben situades, avui són capaços de contractar-los persones que, senzillament, es guanyen prou bé la vida. I que es poden permetre el luxe de disposar de determinats serveis, mentre presumeixen de tolerància, cosmopolitisme i acceptació de la diversitat.

L'increment dels preus del sòl, l'augment de la competència pels llocs de treball menys reconeguts, cada vegada més mal pagats en relació a l'evolució dels preus, i la competència per uns serveis socials que no creixen amb l'agilitat necessària, en un marc d'important arribada de treballadors, procedents de països del sud, expulsa un sector de la població de les grans ciutats europees. I converteix una altra part important dels sectors populars, de dignes treballadors, en exclosos.

Però tot aquest procés de neteja social no s'ha completat. I la diversitat, segueix present a Barcelona. La tractarem tot seguit, tot exposant on s'ubiquen les elits residents a la capital.

⁹ Élisée Reclus. Op.cit.

La residència de les elits. Diversitat i aïllament.

Dels 305 enquestats dels que en coneixerem la ciutat de residència, n'hi ha 177 que són de Barcelona. Però, d'aquests, n'hi ha 8 dels que no en tenim l'adreça exacta. I això impedeix situar-los en un barri determinat. En relació als 169 restants, la distribució és la següent:

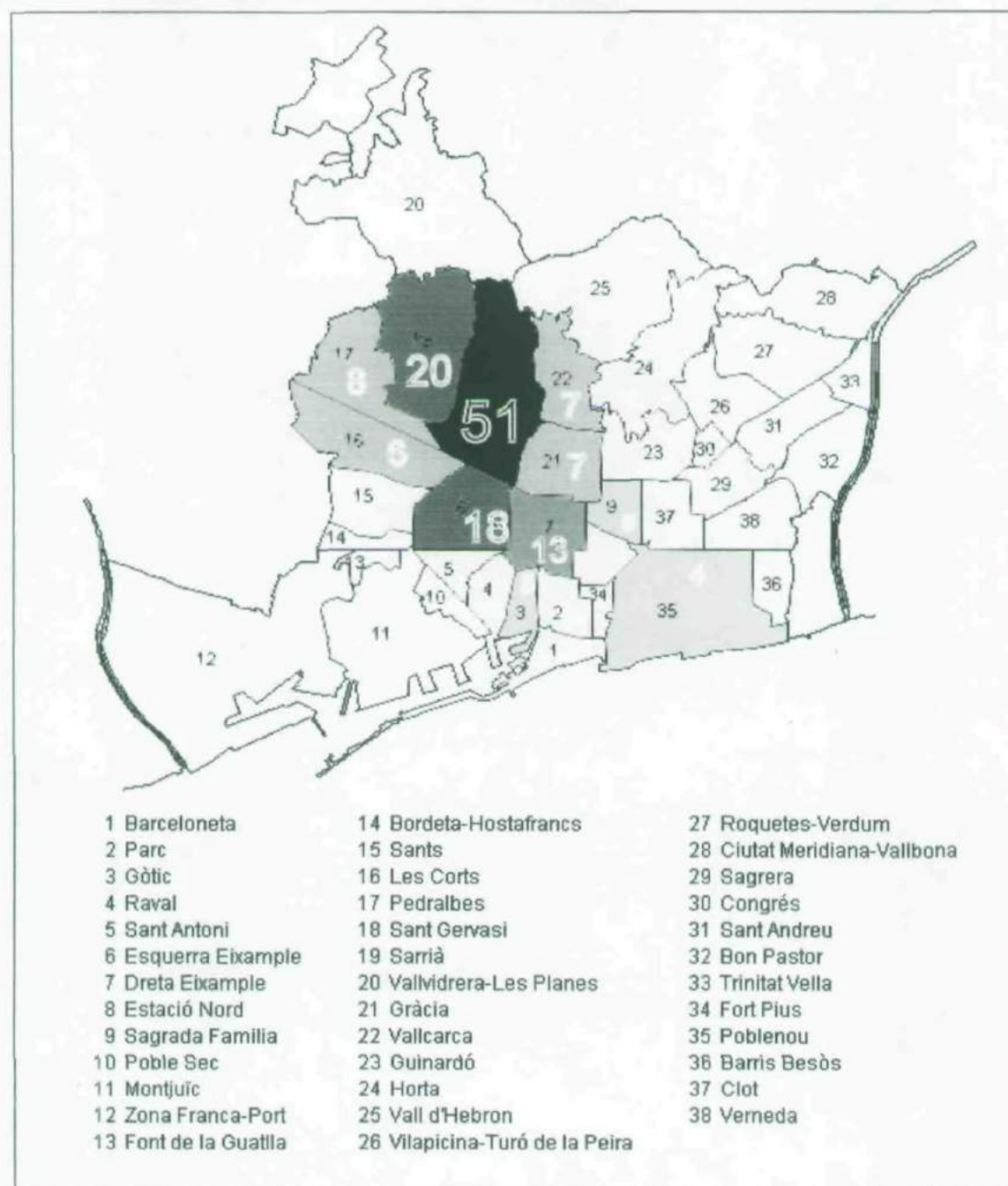
Taula 5-4. La distribució de les elits residents a Barcelona. Per barris (Zones estadístiques grans).

	Polítics	Culturals	Acadèmiques	Econòmiques	Total
1 Barceloneta	1				1
2 Parc			1		1
3 Gòtic		2	2	1	5
4 Raval		2	1		3
5 Sant Antoni		2		1	3
6 Esquerra Eixample	1	10	5	2	18
7 Dreta Eixample	1	8	1	3	13
8 Estació Nord			2		2
9 Sagrada Família	1		3	1	5
10 Poble-sec		1			1
11 Montjuïc					0
12 Zona Franca- Port					0
13 Font de la Guatlla					0
14 Bordeta-Hostrafrancs					0
15 Sants		1		2	3
16 Les Corts			3	3	6
17 Pedralbes			1	7	8
18 Sant Gervasi	4	15	8	24	51
19 Sarrià	1	6	6	7	20
20 Vallvidrera-Les Planes					0
21 Gràcia		1	5	1	7
22 Vallcarca		1	3	3	7
23 Guinardó		2			2
24 Horta		1			1
25 Vall d'Hebron	1		1		2
26 Vilapicina -Turó de la Peira					0
27 Roquetes-Verdum					0
28 Ciutat Meridiana				1	1
29 Sagrera					0
30 Congrés			1		1
31 Sant Andreu					0
32 Bon Pastor					0
33 Trinitat Vella					0
34 Fort Pius				1	1
35 Poblenou		1	2	1	4
36 Barris Besòs					0
37 Clot		1	1	1	3
38 Verneda					0
Total	10	54	46	59	169

Hom adverteix immediatament un grau de concentració molt important en determinats barris. La concentració màxima es produeix a Sant Gervasi, amb el 30% del total, i només un 6% de la població total. El segueix Sarrià amb un 12% i l'Esquerra de l'Eixample amb un 11%. Després ve la Dreta de l'Eixample, Pedralbes, Gràcia i Vallcarca. El grau de concentració és molt gran. El 53%, en tres barris, Sarrià, Sant Gervasi i l'Esquerra de l'Eixample, que representen el 15% de la població de Barcelona. Els dos al nord de la Diagonal representen el 42%, i només el

9% de la població. Una bona manera de veure gràficament aquest efecte és a partir d'un mapa:

Mapa 5-7. Residència a Barcelona de les elits enquestades.

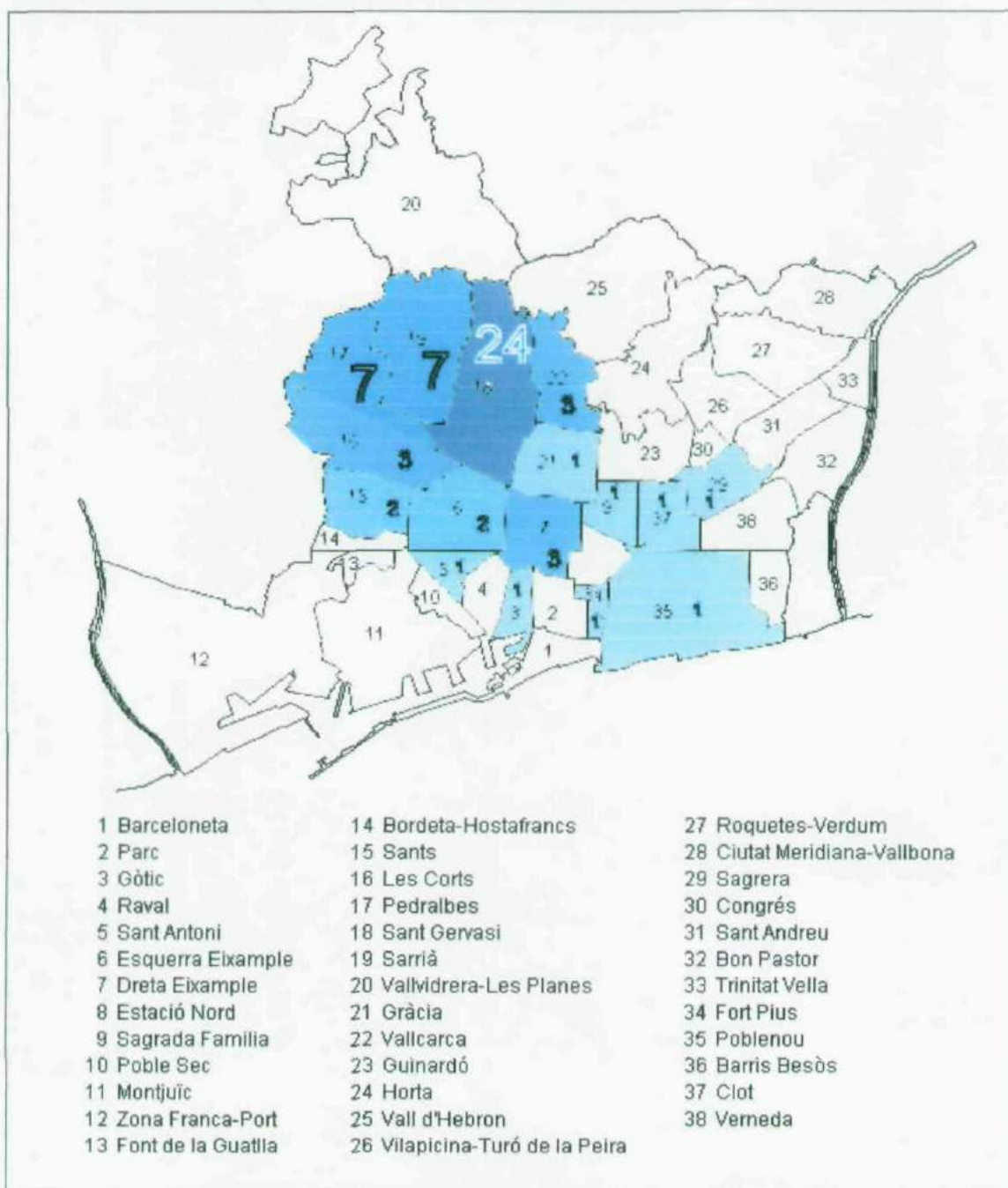

En canvi hi ha barris que no tenen cap enquestat que hi resideixi, però representen el 28% de la població de Barcelona. I els que en tenen 2 o menys representen el 8% dels enquestats, però el 41 % del total de la població de la capital. Però, veiem que passa en cada supercamp.

La residència de les elits a Barcelona, per camps.

En el de les elits econòmiques el 41% concentra la seva residència a Sant Gervasi, que representa, com ja hem dit, el 6% de la població. Si sumem a aquest barri Sarrià i Pedralbes, els barcelonins enquestats, de les elits econòmiques, representen el 66%. Però únicament són el 9% de la població de Barcelona. Aquí la concentració és més gran que en el cas general.

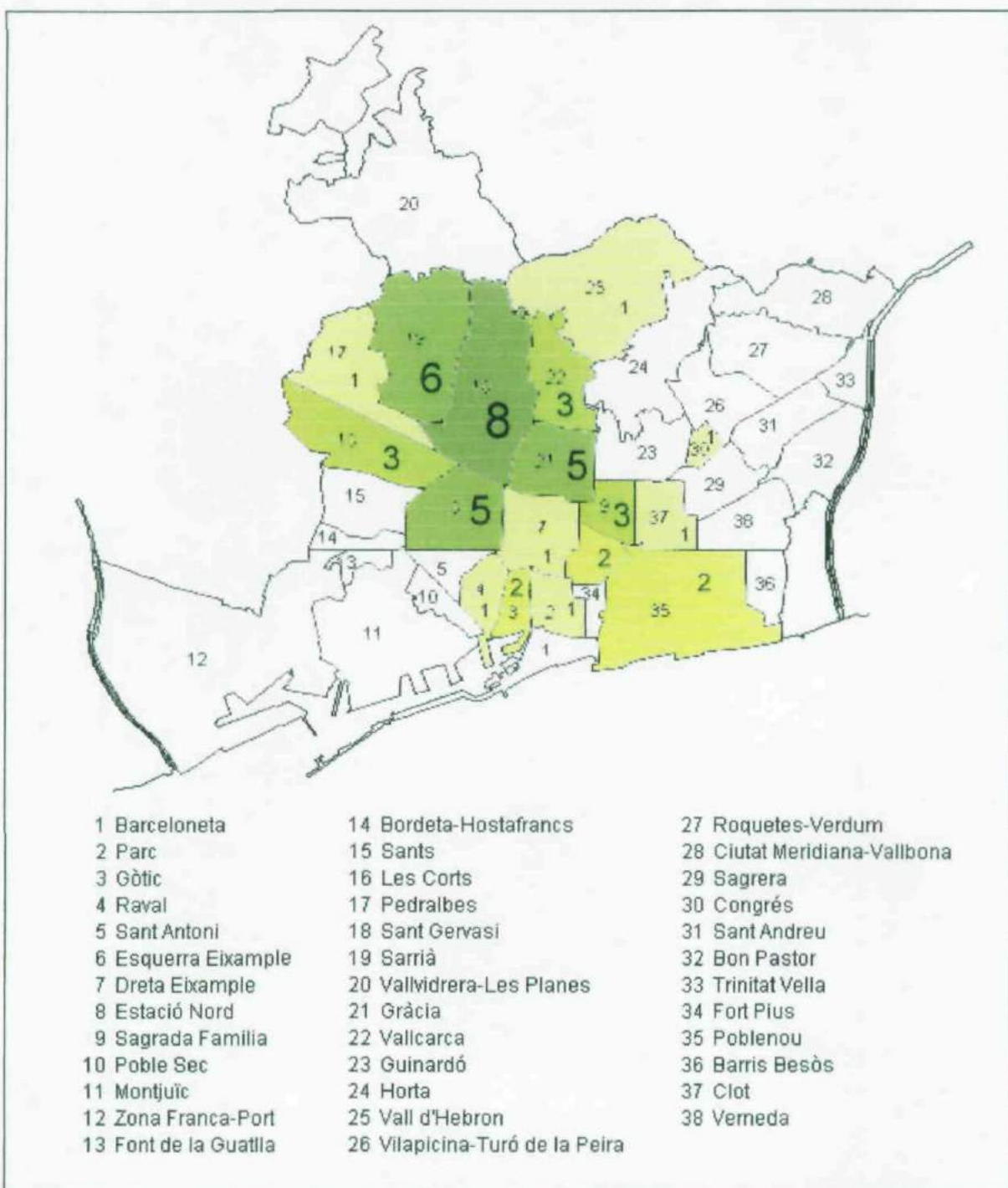
Mapa 5-8. Residència de les elits econòmiques enquestades a Barcelona.

L'altra cara de la moneda és que els barris sense cap incidència representen el 40% de la població. I els que tenen una freqüència de 2 casos, com a màxim, representen el 72% de la població. Els que viuen al Nord de la Diagonal (76%) superen, de lluny els del sud.

En el cas de les elits acadèmiques, Sant Gervasi segueix essent el barri que en concentra més amb un 17%. I, si li sumem Sarrià i Gràcia, representen el 41%, quan són el 14 % de la població barcelonina. L'esquerra de l'eixample en concentra un 11% més.

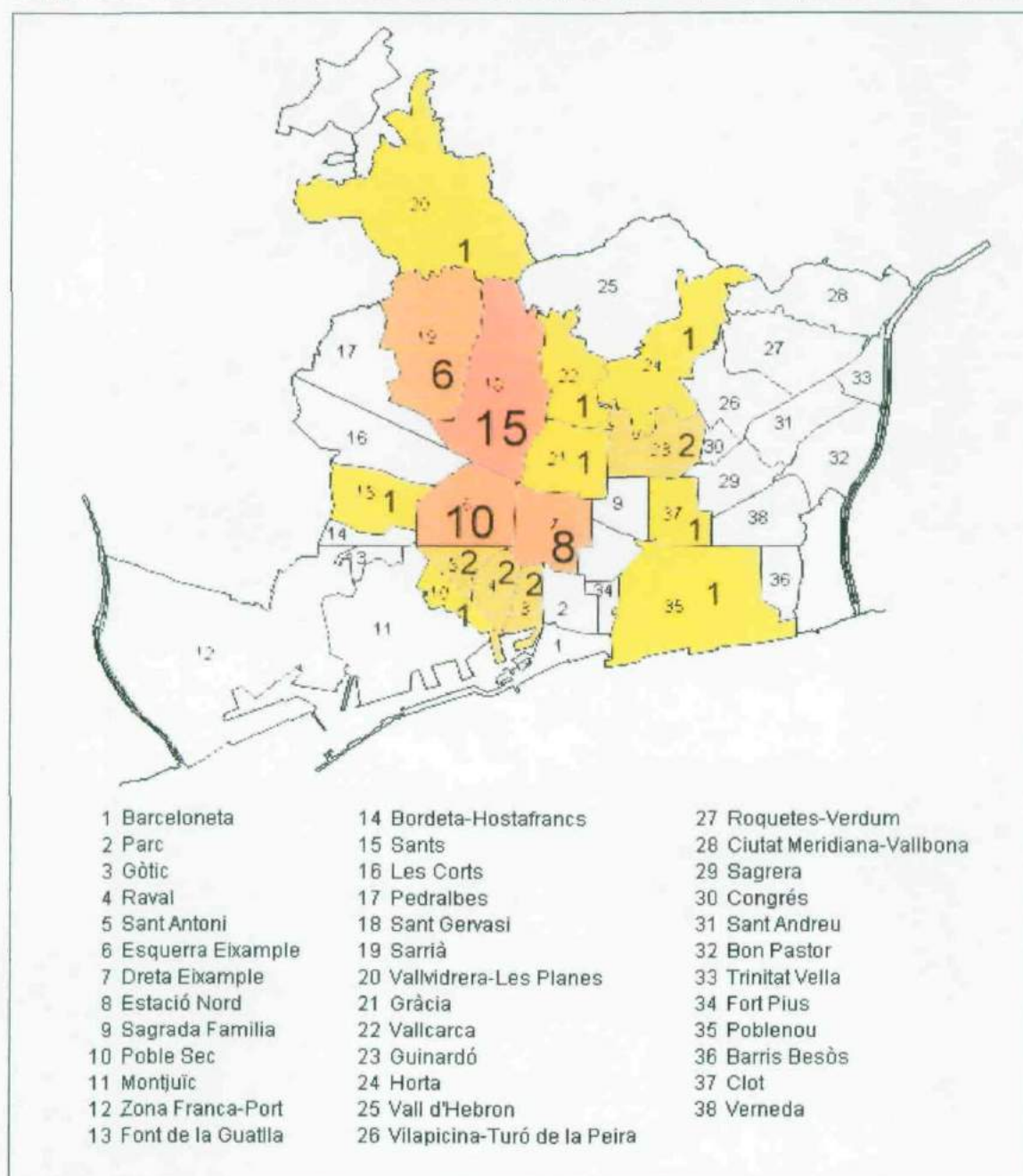
Mapa 5-9. Residència de les elits acadèmiques enquestades a Barcelona.

A diferència de les elits econòmiques, només un catedràtic diu viure a Pedralbes. El paper que juga aquest barri entre les elits econòmiques el fa Gràcia entre les acadèmiques. Aquest efecte de translació també el veiem en el cas dels dos Eixamples. El paper que juga per a l'elit econòmica la Dreta, passa a jugar-lo l'Esquerra en els catedràtics. I la menor concertació a Sant Gervasi, en comparació

amb els empresaris, queda compensada pel petit, però significatiu augment de la freqüència en les residències a Ciutat Vella (8% en comparació amb el 2% de les econòmiques). L'increment de residents en el barri de la Sagrada Família també és important en relació a les econòmiques (un 7% vs. el 2% de les econòmiques). I si atenem al gran eix geogràfic i social que és la Diagonal, veiem que segueix essent superior el nombre de residències en els bons barris del Nord (63%), però en una proporció menor que en el cas de les elits econòmiques.

Mapa 5-10. Residència de les elits culturals (menys acadèmiques) enquestades a Barcelona.

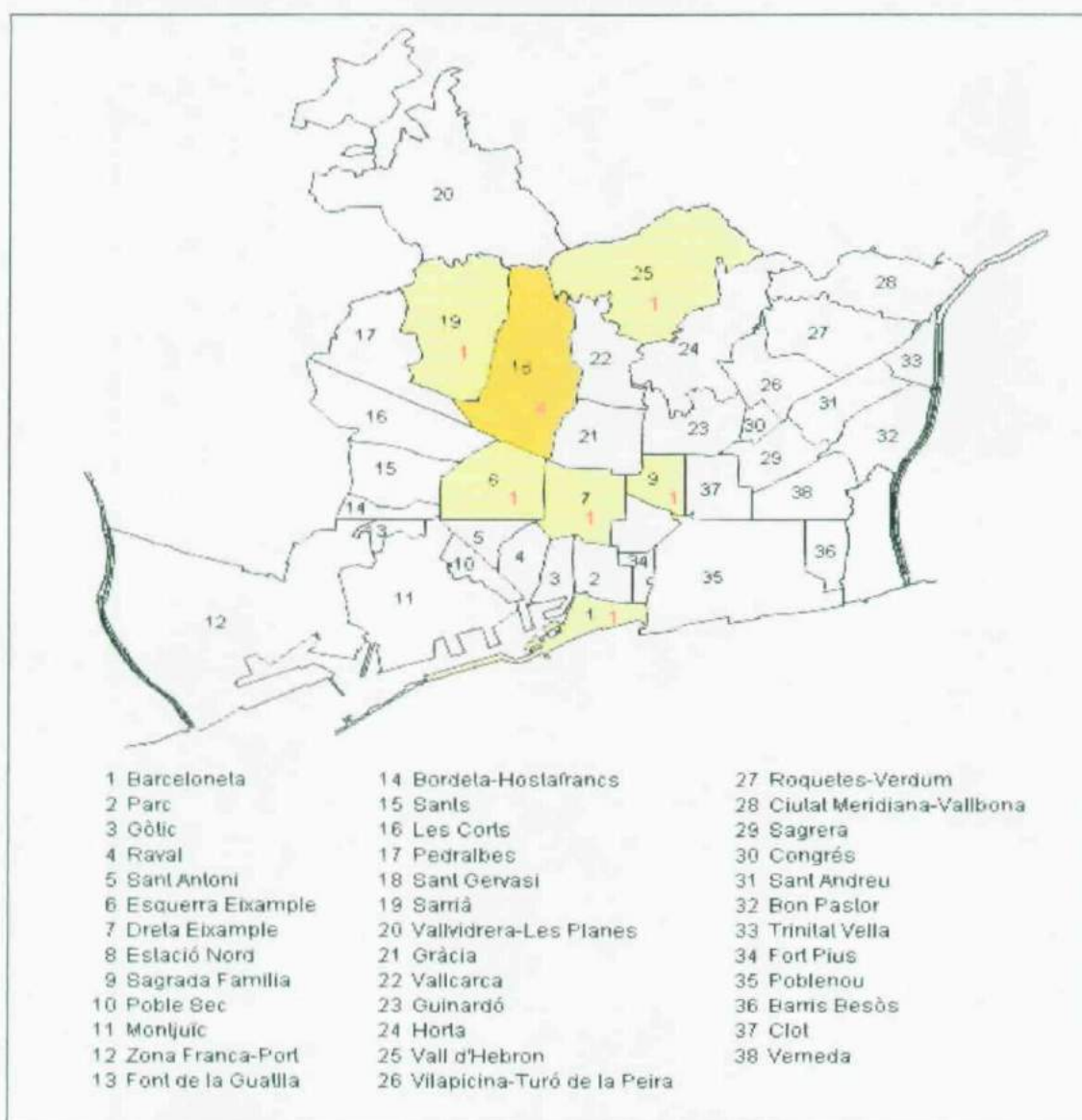

En relació a les elits culturals, exceptuant les acadèmiques, tenim, igualment, una gran concentració a Sant Gervasi (28%), seguit de l'Esquerra de l'Eixample, Sarrià i la Dreta de l'Eixample. Sarrià i Sant Gervasi resulten el 39% d'aquesta elit. Els dos Eixamples són el 34% de les elits culturals, en comparació amb el 13% de les

acadèmiques i el 8% de les econòmiques. Hi ha casos a Gràcia i Vallcarca, però cap a Pedralbes, com en el cas de les elits acadèmiques. En comparació a aquests darrers, desapareix la Sagrada Família, però apareixen Horta i Guinardó, tot i que amb una baixa freqüència. També desapareix Les Corts. Es redueix la freqüència als barris del districte de Ciutat Vella, però augmenta en els barris del de Sants-Monjuïc (15% vs. 2%). Atenent a la Diagonal, n'hi ha tants al nord com al sud.

I finalment, en el cas dels polítics, la quantitat d'adreces específiques de les que disposem per situar-los en els barris de Barcelona és baixa. La condició de polític sovint va associada a la sensació d'inseguretat. I, molt possiblement, això explica la resistència a donar l'adreça. Però, si fem cas de les poques que tenim, torna a ser el barri de Sant Gervasi el que en concentra més. N'hi ha tants al nord com al Sud de la diagonal.

Mapa 5-11. Elits polítiques enquestades residents a Barcelona.

En resum, podem dir que la concentració dels llocs de residència de les elits sembla prou clara dins de Barcelona. Si ens trobem un barceloní que ocupa una posició rellevant, tant li fa que sigui en el camp econòmic, el polític o el cultural, hi ha moltes possibilitats que visqui a Sant Gervasi o en els barris geogràfica i socialment

adjacents. Si diu que és de Pedralbes, és molt probable que es tracti d'un important home d'empresa. Si és de Gràcia, molt possiblement sigui del món de la cultura i, més concretament, de l'acadèmic. Si, essent una persona d'elit, viu al sud de la diagonal, hi ha moltes més possibilitats que es tracti d'un polític o d'una persona de la cultura, que no pas d'una persona rellevant en el camp de l'economia privada. De tota manera, segons les nostres dades, el centre de gravetat, per a totes les elits, és Sant Gervasi. I tant en aquest barri com a Sarrià totes les elits queden ben representades.

Taula 5-5. Assignació de barris de Barcelona a tipus d'elit, en funció de la residència dels enquestats.

Barri	Freqüència abs.	Tipus d'elit més freqüent.
Gòtic	5	Acadèmiques/Culturals
Esquerra de l' Eixample	18	Culturals/Acadèmiques/Polítiques
Dreta de l' Eixample	13	Culturals
Sagrada Família	5	Polítiques/Acadèmiques
Les Corts	6	Acadèmiques/Econòmiques
Pedralbes	8	Econòmiques
Sant Gervasi	51	Econòmiques/Polítiques/Culturals /Acadèmiques
Sarrià	20	Acadèmiques/Econòmiques/Culturals/Polítiques
Gràcia	7	Acadèmiques
Vallcarca	7	Acadèmiques/Econòmiques
Poblenou	4	Acadèmiques

Hi ha molt poques possibilitats de trobar persones de la màxima rellevància, en tots els camps considerats, en els barris del districte de Nou Barris, els de Sant Andreu, Sant Martí i Sants-Montjuïc. També n'hi ha molt pocs a Ciutat Vella, i són del món cultural. Ara, del que tractarem és de veure quin significat social pot tenir aquesta concentració. Tot veient quines característiques socials generals tenen aquests barris.

Diguem on vius i et diré qui ets.

Amb moltes possibilitats d'endevinar-ho! Això significa que, tot i la diversitat de persones que viuen en un barri determinat, depèn del barri del que es tracti, hi ha més, o menys possibilitats, de trobar-hi gent rica, "sabia" (amb més titulacions), amb bona salut (més esperança de vida), amb determinades maneres de fer, de pensar, etc. En el cas que ens ocupa, el que pretenem és mostrar, amb unes quantes dades, que els barris de Barcelona, on resideixen més persones de l'elit, tenen unes característiques pròpies que els converteixen en privilegiats, en relació a altres barris de la ciutat.

El primer que cal dir és que la gran majoria de gent, de grat o per força, tendeix a no bellugar-se de la zona on viu. La mobilitat geogràfica existent és "forçada", fonamentalment, per l'emancipació i els divorcis i per processos d'expulsió, tals com els que hem considerat en relació a l'emigració de Barcelona cap a l'exterior. I, només excepcionalment hi ha canvis de barri, dins de la mateixa ciutat, per causa de la mobilitat ascendent. De fet el que és improbable, però no impossible, és la mobilitat social ascendent que impliqui un gran salt en l'escala social. El migrant, també en les migracions interiors, és majoritàriament gent jove, en edats compreses entre els 20 i els 40 anys. Però, tant els joves, en emancipar-se, com els adults que

canvien de residència, tendeixen a anar a viure a prop d'on vivien. Així ho demostren les xifres de migració interna de l'any 2002, de l'Ajuntament de Barcelona. I constatem que, en el context de l'emancipació dels joves del "baby boom" dels anys setanta, en una situació d'eufòria sense precedents en el sector de la construcció, el canvi de residència dels que canvien de casa, sense sortir de la ciutat, afecta al 5% de barcelonins. Però aquest canvi, en la meitat dels casos, és per seguir residint en el mateix districte.

Taula 5-6. Migració interna a Barcelona. Per districtes. Any 2002.

Districte de baixa	Població total	Migració interna	Migració interna / Població	Migració interna / Migració interna que no surt del districte
BARCELONA	1.527.190	73.004	5%	
1. Ciutat Vella	97.282	9.817	10%	46%
2. Eixample	251.497	11.539	5%	41%
3. Sants-Montjuïc	169.821	7.610	4%	53%
4. Les Corts	81.951	2.813	3%	30%
5. Sarrià-Sant Gervasi	134.241	5.244	4%	46%
6. Gràcia	114.853	5.161	4%	37%
7. Horta-Guinardó	166.655	7.251	4%	52%
8. Nou Barris	164.309	8.135	5%	61%
9. Sant Andreu	136.867	5.982	4%	59%
10. Sant Martí	209.714	9.452	5%	62%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament d'Estadística. Ajuntament de Barcelona.

La gran majoria dels que canvien de districte ho fan als que són geogràfica i socialment pròxims. I molt pocs ho fan a districtes amb una composició social contrastada amb el d'origen. A Nou Barris i Sant Andreu només un 2% (162 i 120) dels que van fer migració interna el 2002 van anar a viure als districtes de Les Corts i Sarrià-Sant Gervasi. Dels veïns de Ciutat Vella, que és el barri que té més moviment, en relació a la seva població, només un 3% dels que van canviar de residència van anar a aquests dos districtes. La mateixa proporció que en el cas de Sant Martí. A Sants-Montjuïc van arribar al 7% els que van traslladar-se a aquests districtes, però només un 2% va migrar per anar a viure a Sarrià-Sant Gervasi, el 5% restant ho va fer a Les Corts. Un districte fronterer amb el d'origen. Alguns devien canviar de districte, perquè van anar a viure a l'altra banda del carrer. De tota manera és poc en comparació amb el 10% dels migrants de Sant Andreu que van anar a viure a Nou Barris i l'11% a Sant Martí. O l' 11% dels de Nou Barris, que van fer-ho a Sant Martí. Tot i que, com ja hem dit per tots els barris, la majoria dels que fan migració interna, acostumen a traslladar-se al mateix Districte.

En el sentit contrari veiem una cosa molt similar. Un 2% dels veïns que van migrar de Les Corts, sense marxar de Barcelona, van fer-ho a Nou Barris (poc més de cinquanta persones). La mateixa proporció dels de Sarrià-Sant Gervasi (estem parlant de poc més d'un centenar de persones), en la mateixa situació. També és el 2% el dels "emigrants" d'aquest districte que van anar a viure a Sant Andreu. Un 3% en el cas de Les Corts. A Ciutat Vella un 3% de Les Corts i un 4% de Sarrià-Sant Gervasi. I, en el cas de Sant Martí, la proporció respecte dels que van canviar de casa d'aquests districtes és un 6% i un 5% respectivament. Cal tenir present que aquest dos darrers districtes han estat afectats per les rehabilitacions. I en el darrer hi ha el Poblenou rehabilitat. Però, el moviment existent, és poca cosa comparat amb el trasllat de Les Corts a Sarrià-Sant Gervasi, on la proporció arriba al 19% dels emigrants interns. O el 10% dels de Gràcia cap a Sarrià-Sant Gervasi. Exactament

la mateixa proporció respecte dels migrants que van fer aquest camí en sentit contrari. De tota manera cal recordar que la base a la que s'aplica la proporció és molt petita (veieu el quadre de migracions internes de més amunt) i la proporció més important és sempre la dels que es traslladen al mateix districte.

El que volem accentuar, doncs, és la relativa estabilitat de les poblacions en cada zona de residència. Que de totes maneres està desigualment distribuïda. Compareu el 10% sobre el total de Ciutat Vella (46% del qual es queda al districte), amb el 3 i el 4% de Les Corts i Sarrià Sant Gervasi (30% i 46% es queden al districte). En el cas dels barris en els que centrem l'atenció, on es concentren les elits, l'estabilitat és remarcable, tenint en consideració la conjuntura d'eufòria immobiliària, la gran quantitat de joves de la generació del "baby boom" que arriben a l'edat d'emancipar-se i els de preus dels habitatges. Que és del que ara tractarem.

El preu de l'habitatge.

Segons el seguiment que fa el Departament d'estudis fiscals de l'Ajuntament de Barcelona, els barris amb l'habitatge, de primera i segona mà, més cars, des de fa més d'una dècada, són Sarrià, Pedralbes, Sant Gervasi, la Dreta de l'Eixample, Les Corts, l'Esquerra de l'Eixample i Gràcia. Alguns anys, l'oferta d'habitatge ha estat especialment cara a la Sagrada Família, Sant Antoni, Fort Pius i el barri Gòtic. Però els barris citats al principi, fa deu anys que són dalt de tot del rànquing (la majoria d'aquests molts més, però no hem treballat dades anteriors). I són, tal com hem vist, els barris més freqüentats per les elits. Amb la diferència que a Pedralbes i la Dreta de l'Eixample trobem més elits econòmiques, i a l'Esquerra de l'Eixample i Gràcia més elits culturals i polítiques. D'altres, que apareixen esporàdicament al capdamunt de la classificació dels més cars, es corresponen, en la majoria de casos, amb barris afectats o pròxims a les zones més intensament rehabilitades, associables amb determinades elits culturals.

Els barris que tenen preus mitjos més barats són Ciutat Meridiana-Vallbona, Trinitat Vella, Poble Sec, la Sagrera, la Bordeta-Hostafrancs, Bon Pastor, Roquetes-Verdum, Barri del Besòs, Zona Franca-Port, Font de la Guatlla, Congrés, Gòtic i Raval. Barris en els quals no tenim cap enquestat, tret d'aquests darrers de Ciutat Vella. El Gòtic podria ser una manifestació emblemàtica del gust dels "bobos"¹⁰, burgesos-bohemis. Individus en els quals predomina el capital cultural, que se senten atrets pels cascals antics de les grans ciutats, tot i la seva degradació. Que sovint és viscuda des de la distància que es pot permetre qui no depèn de l'entorn. I se'l pot mirar com un paisatge humà, tant pintoresc com els venerables edificis medievals dels que està fet. Només caldria fer un seguiment de les escoles i les activitats extra-escolars a les que van als seus fills per entendre que estem dient. Quedi pel projecte¹¹.

Però, més enllà dels "bobos", que segurament acaben residint en els allotjaments més cars dels barris més "barats", als barris més freqüentats per l'elit es corresponen

¹⁰ D. Brooks. *Bobos in Paradise: The New Upper Class and How They Got There*. New York: Simon & Schuster, 2000.

¹¹ En tot cas l'aprofundiment en aquest tipus de dades ha de servir per veure que les dificultats, de tot tipus, d'un sector important d'habitants d'aquests barris, no és del tot incompatible amb la vida del privilegiat que ha decidit residir-hi. La incompatibilitat només s'anuncia pels treballadors, residents tradicionals d'aquests barris. Doncs la presència del "bobo" augmenta les possibilitats que siguin rehabilitats. I, per tant, l'inici d'un procés d'expulsió dels sectors de la població que no poden permetre's el luxe de viure en un barri amb moltes dificultats de tot tipus, i a l'hora molt car. Per tant, no dels socialment exclosos, la situació dels quals no es modificarà substancialment, sinó dels que comencen a ser-ho en aquest procés.

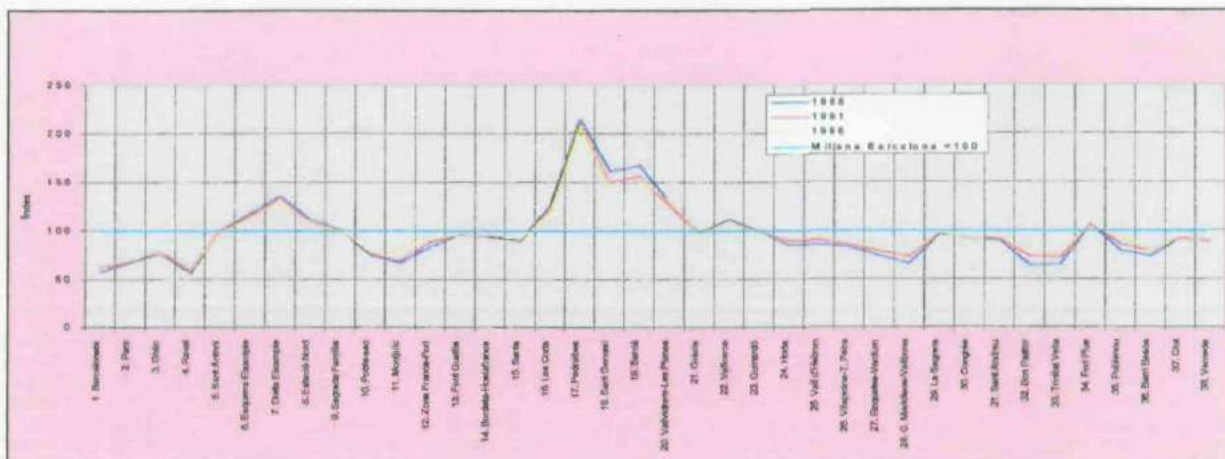
amb els que tenen els preus més alts de l'habitatge. Aquests es converteixen en un excel·lent mecanisme de selecció del veïnat. Limitant l'accés al barri a la majoria de la població. Expulsant als que no es corresponen amb el seu perfil. I posant les condicions per garantir un entorn social prou uniforme com per facilitar la transmissió de capitals a la següent generació. En aquesta mateixa línia de la discriminació econòmica, podem considerar una dada més. Es tracta de l'índex de capacitat econòmica que utilitza el departament d'estadística de l'Ajuntament de Barcelona.

La capacitat econòmica en els barris.

L'índex de capacitat econòmica que utilitza l'Ajuntament està constituït per una combinació de les següents variables: la categoria socioprofessional; la potència mitjana dels turismes; l'edat mitjana dels turismes; el valor cadastral mitjà de les construccions i el valor cadastral mitjà del sòl dels habitatges. Que l'indicador econòmic que hagi d'utilitzar una administració, de la importància de l'Ajuntament de Barcelona, no reculli més directament les rendes de treball i del capital dona idea de la censura política a la que estan sotmeses aquestes dades. Això contrasta sensiblement amb les primeres campanyes de declaració de renda i de patrimoni, després de la reforma fiscal del 1977, mort el dictador. Aquesta llei establia la publicació de les llistes de contribuents, per tal de facilitar-ne el control. Molts ajuntaments democràtics, sorgits de les primeres eleccions, van penjar les dades dels declarants de l'impost de Renda i del de Patrimoni i els diaris van fer públiques dades de personatges significats, amb noms i cognoms. Però les aspiracions d'un canvi social profund i la transparència informativa en matèria de renda van desaparèixer ràpida i simultàniament. De seguida va suprimir-se la clàusula legal de la publicació de dades fiscals, amb l'excusa de no facilitar informació als terroristes. L'acomodació de les elits polítiques, econòmiques i socials a les noves circumstàncies va aconseguir-se amb una rapidesa que contrasta amb la lentitud amb la que s'han estat implementant la mentalitat i les actituds democràtiques més elementals durant els 30 darrers anys. Així doncs, ens hem de conformar amb aquest indicador. El resultat del qual no ens ha d'impedir utilitzar separatament alguna de les dades amb les que està construït. Possiblement més riques i més rendibles que el mateix indicador.

Si l'indicador captés la capacitat econòmica podríem dir que la seva desigual distribució, per barris, es manté inalterable des de 1988. L'any més antic del que disposem d'aquesta dada. I reflecteix l'avantatge relatiu dels Eixamples i dels barris residencials, al nord de la Diagonal, on hem trobat concentrades les elits enquestades. De tota manera, la singular composició de l'indicador barreja massa coses com per indicar exclusivament capacitat econòmica. Com el nom de l'indicador vol fer entendre. Incorpora, per exemple, l'actitud dels ciutadans davant la fiscalitat municipal o alguns hàbits de consum. Ambdós remetent a la posició social, però tant perquè tenen relació amb el capital econòmic, com perquè la tenen amb el cultural i el social. Combinació interessant, però difícil d'interpretar. Una dada que l'indicador inclou i que paga la pena de veure separatament, és la de l'ocupació.

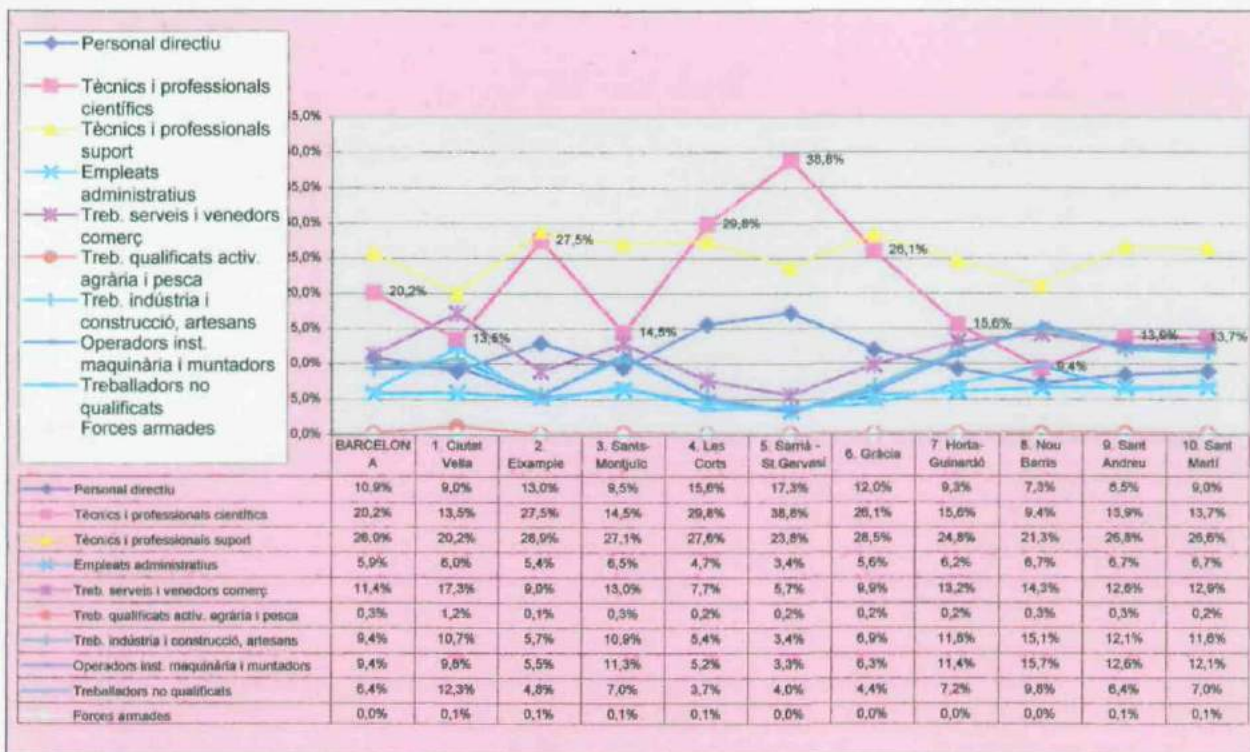
Gràfic 5-3. Índex de capacitat econòmica centrat. Zones estadístiques. Barcelona 1988, 1991, 1996.

L'ocupació va per barris.

L'interès d'aquesta variable no ha d'ocultar-nos la seva complexitat. Una ullada ràpida a les classificacions oficials de les ocupacions dóna idea de les dificultats que implica la identificació de l'activitat professional dels individus, tal com hem assenyalat quan hem tractat de l'ocupació dels nostres enquestats. Tot i amb això, la riquesa de la informació és prou important com per córrer el risc d'equivocar-nos. I la riquesa és tal perquè refereix l'individu als seus possibles ingressos, però també al seu reconeixement social i a la capacitat de realitzar la seva voluntat. Per tant al seu capital econòmic, però també al seu capital polític, social i cultural. I d'aquest darrer, en especial a l'escolar. I per això mateix és tant rellevant. Veiem com queda classificada la població dels barris de Barcelona en funció de l'ocupació declarada:

Gràfic 5-4. Situació professional. Barcelona 1996.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1996.

En el gràfic queda prou ben reflectida la posició de cada districte. Tot i que es tracti d'agregats que ajunten espais urbans amb composicions socials massa separades, amb l'excepció dels casos més extrems. Els districtes de l'Eixample, Les Corts, Sarrià-Sant Gervasi i Gràcia destaquen per l'elevada proporció de tècnics, professionals i científics. Aquesta categoria resulta molt més discriminadora que no pas la que refereix al Personal Directiu. Tot i que la seva proporció també és comparativament superior en els barris de les elits que en la resta de la ciutat. Però el contrast el dona la categoria dels tècnics que pressuposa ocupacions que requereixen titulació universitària. Als districtes de Les Corts i Sarrià - Sant Gervasi és la categoria més freqüent. I als Eixamples i Gràcia, tant freqüent com la de Tècnic de suport, que molt sovint demana formació escolar, més enllà de l'actual formació obligatòria. Els barris de les elits són plens de gent que diu fer ocupacions que demanen un llarg període de formació escolar. Que segueixen essent les millor remunerades i socialment reconegudes.

Una bona manera de veure com contrasten aquests resultats amb els de la resta de la ciutat és agrupant les categories clarament no manuals i les manuals. El resultat és el següent:

Taula 5-7. Situació professional. Categories agregades. Barcelona 1996.

*	BARCELONA	1. Ciutat Vella	2. Eixample	3. Sants-Montjuïc	4. Les Corts	5. Sarrià - St. Gervasi	6. Gràcia	7. Horta-Guinardó	8. Nou Barris	9. Sant Andreu	10. Sant Martí
1,2,3,	57,1%	42,8%	69,5%	51,1%	73,0%	80,0%	66,6%	49,8%	38,0%	49,3%	49,3%
4, 0	5,9%	6,1%	5,4%	6,5%	4,8%	3,4%	5,7%	6,3%	6,8%	6,8%	6,8%
5,6,7,8,9	37,0%	51,1%	25,1%	42,4%	22,2%	16,6%	27,7%	43,9%	55,2%	44,0%	43,9%

*1 Personal directiu; 2 Tècnics i professionals científics; 3 Tècnics i professionals de suport; 4 Empleats Administratius; 5 Treballadors de serveis i venedors de comerç; 6 Treballadors qualificats activitat agrària i pesca; 7 Treballadors de la indústria i construcció, artesans; 8 Operadors inst. maquinària i muntadors; 9 Treballadors no qualificats; 0 Forces armades.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens del 1996.

L'agrupació de les categories 1,2 i 3 troba el seu màxim en el districte del que hem dit que era l'epicentre de les elits. I la proporció resultant és espectacular. Abasta el 80% dels ciutadans que en respondre les preguntes del Cens van assenyalar una ocupació. El segueixen Les Corts, l'Eixample i Gràcia. En l'altre extrem Nou Barris, amb menys de la meitat de tècnic que Sarrià-Sant Gervasi. Seguit de Ciutat Vella, Sant Martí, Sant Andreu i Horta Guinardó. Al mig, Sants.

Hi ha alguns barris, justament el de les elits, en els que no adscriure's professionalment a una ocupació no manual és una raresa notable.

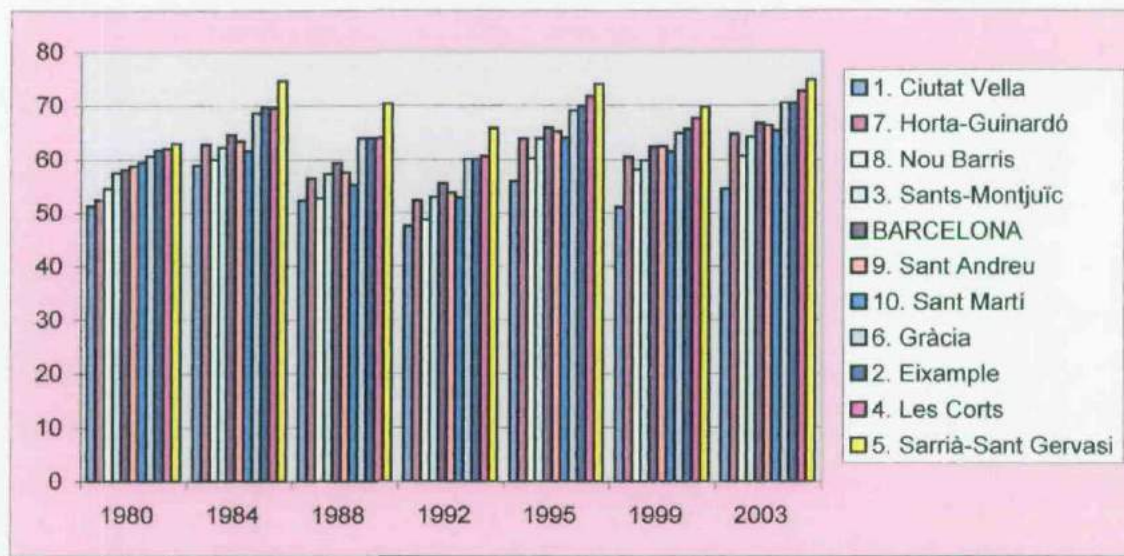
Els mateixos districtes de les elits que són els que tenen l'habitatge més car, l'"índex de capacitat econòmica" més alt i on l'activitat ocupacional a la que s'adscriuen la majoria de la seva població és la de tècnic, intel·lectual o científic, també tenen un comportament electoral singular. Això és el que examinarem tot seguit.

Digues on vius i et diré si votes.

Els barris de les elits tenen una singularitat electoral. Amb independència de les eleccions de les que es tracti, sempre són les que registren un nivell de participació més alt. Si agafem la història de les eleccions al Parlament de Catalunya, el districte amb més elevada participació sempre ha estat Sarrià-Sant Gervasi, sense cap

excepció des del 1980. El segueixen Les Corts, l'Eixample i Gràcia. En l'extrem contrari tenim Ciutat Vella, Nou Barris i Horta-Guinardó. Els barris amb un perfil més allunyat de l'anterior, des del punt de vista de l'ocupació dels seus habitants. L'escepticisme popular respecte de la política i els polítics, fonamentat per l'experiència (història individual i col·lectiva) podrien explicar aquest comportament. En contraposició, els barris de les elits, tendeixen a creure i identificar-se amb el sistema, en la mateixa mesura que se senten pròxims als que han de governar, amb independència del signe polític del que es tracti¹².

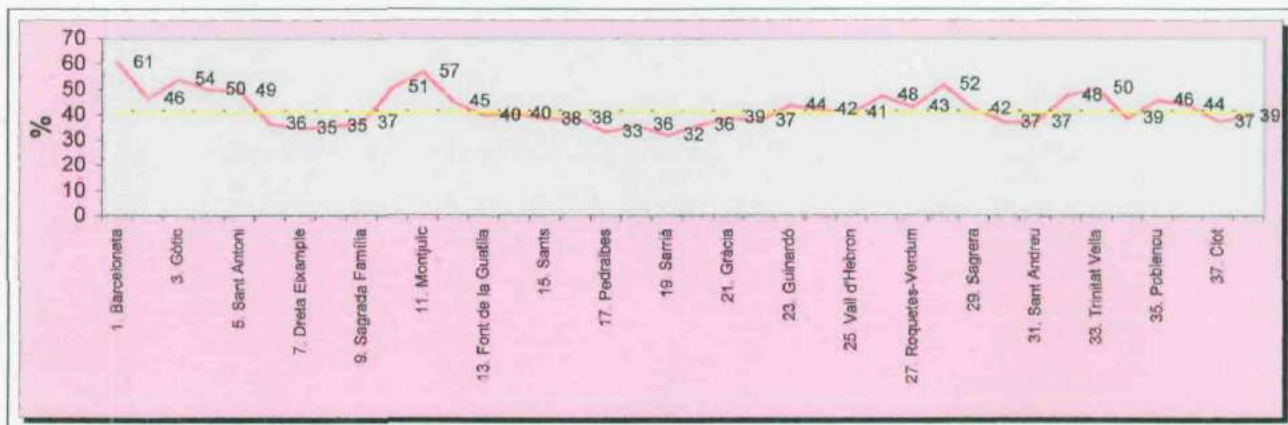
Gràfic 5-5. Participació de Barcelona a les eleccions municipals. Per districtes.

Elaboració pròpia a partir de les dades electorals.

El mateix passa amb les eleccions a "las Cortes", al parlament Europeu i en les locals. Però en aquestes darreres la diferència entre els districtes clarament de les elits i els que estan en l'altre extrem són menors.

Gràfic 5-6. Abstenció a Barcelona, per barris. Municipals 2003.

Elaboració pròpia a partir de les dades electorals.

Aquest dibuix que apareix reiteradament, que assenyala la singularitat dels barris en els que viuen les elits enquestades en relació al preu de l'habitatge, l'índex

¹² En el barri de Gràcia és on IC i ERC treuen els seus millors resultats, tot i que sempre ha guanyat CIU. A les Corts i Sarrià-Sant Gervasi ha guanyat sempre CIU. Però també és en els districtes on el PP treu millors resultats.

econòmic", l'ocupació i la participació electoral, també el tornem a trobar quan analitzem com es distribueix la població immigrada a la ciutat de Barcelona. Veiem-ho.

La geografia de la immigració a Barcelona.

Si atenem als llocs en els que s'ubiquen les elits, veiem que són els que tenen una proporció més baixa d'immigrants procedents de països "pobres" o del sud social. És evident que això està directament vinculat amb les variables considerades anteriorment. Les barreres econòmiques i socials afecten a tothom, vingui d'on vingui. Amb més contundència, si cal, als immigrants, desproveïts del capital cultural i social específic del territori on van a parar. Les estratègies de supervivència dels col·lectius de migrants econòmics difereix en funció de les seves característiques. Però, majoritàriament, tendeixen a concentrar la seva residència en barris molt determinats. Condicionats per l'experiència dels predecessors, i la corresponent transmissió de les informacions i valoracions respecte de què cal fer en les seves circumstàncies. I a la recerca dels avantatges assignats al veïnatge amb persones de la mateixa procedència.

Si considerem els habitants de Barcelona, de nacionalitat no espanyola, que figuren al Padró d'habitants a Gener del 2004 i en fem dos grups, en funció de si procedeixen de països del "primer món" (GRUP 2: Països de la EU-15, EE.UU., Canadà, Austràlia, Japó) o de la resta de països (GRUP 1), tenim que el barri en el que tenen un pes superior el Grup 2, en relació a la població de la zona, és Pedralbes (7,2%). Seguit pel Parc (6,5%) i el Gòtic (6%) a Ciutat Vella i de Vallvidrera-Les Planes (5,4%) i Sarrià (4,6%) al districte de Sarrià-Sant Gervasi i Dreta de l'Eixample (4,2%). La diversitat en la composició d'aquest grup i les possibilitats de la majoria dels seus membres permeten buscar solucions més individualitzades a la residència. Solucions individuals que els portaran des dels barris residencials més luxosos, amb més valor econòmic, als pobres, però més valuosos des del punt de vista cultural. Els que en tenen menys d'immigrants d'aquesta procedència són Bon Pastor, Trinitat Vella, Roquetes, Nou Barris, Sant Andreu, Congrés, Sagrera, Vilapicina, Barri Besòs, Verneda i Ciutat Meridiana. Tots ells amb menys d'un 0,5% de població amb aquestes nacionalitats. Únicament tenen més d'un 4% de pobladors amb aquest origen els barris assenyalats en les posicions màximes.

En el cas dels immigrants que hem recollit en el Grup 1, els dels països pobres, el pes relatiu més gran el tenen al barri del Raval (43,1%), seguit del Parc (24,8%), Poble-sec (21,1%), Trinitat Vella (18,9%), la Barceloneta (17,3%), el Gòtic (15,7%) i Ciutat Meridiana (14,4%). També tenen més d'un 10% d'immigrants de països del sud, en relació a la seva població: la Bordeta-Hostafranchs, Sants, el barri del Besòs, Sant Antoni, la Sagrada Família, la Font de Guatlla, l'Estació del Nord i l'Esquerra de l'Eixample. Els barris amb menys habitants d'aquesta procedència són Pedralbes (3,3%), Vallvidrera (3,6%), Sarrià (4,5%), Sant Gervasi i les Corts (4,8%).

Taula 5-8. Població estrangera de Barcelona per barris, en funció de la procedència. 2004.

	Nom	Total població	Estrangers	Estrangers/ Total	Grup 1	Grup2	Resta	Grup1/Total	Grup2/Total	Resta/Total
Districte 1.	Ciutat Vella	97410	35.165	36,1	28.681	4577	1.907	29,4%	4,7%	2,0%
ZEG 1.	Barceloneta	15482	3.406	22	2.679	477	250	17,3%	3,1%	1,6%
ZEG 2.	Parc	21129	7.036	33,3	5.247	1374	415	24,8%	6,5%	2,0%
ZEG 3.	Gòtic	19782	4.728	23,9	3.100	1186	442	15,7%	6,0%	2,2%
ZEG 4.	Raval	40973	19.995	48,8	17.655	1540	800	43,1%	3,8%	2,0%
Districte 2.	Eixample	252321	34.568	13,7	25.249	7011	2.308	10,0%	2,8%	0,9%
ZEG 5.	Sant Antoni	36393	5.095	14	3.936	861	298	10,8%	2,4%	0,8%
ZEG 6.	Esquerra Eixample	95475	13.271	13,9	9.602	2764	905	10,1%	2,9%	0,9%
ZEG 7.	Dreta Eixample	39978	5.477	13,7	3.326	1694	457	8,3%	4,2%	1,1%
ZEG 8.	Estació Nord	29199	3.971	13,6	2.944	784	243	10,1%	2,7%	0,8%
ZEG 9.	Sagrada Família	50403	6.754	13,4	5.441	908	405	10,8%	1,8%	0,8%
Districte 3.	Sants-Montjuïc	169857	24.969	14,7	21.343	2121	1.505	12,6%	1,2%	0,9%
ZEG 10.	Poble-sec	35140	8.539	24,3	7.405	650	484	21,1%	1,8%	1,4%
ZEG 11.	Montjuïc	713	77	10,8	63	2	12	8,8%	0,3%	1,7%
ZEG 12.	Zona Franca- Port	28811	2.593	9	2.213	214	166	7,7%	0,7%	0,6%
ZEG 13.	Font de la Guatlla	9844	1.260	12,8	1.027	157	76	10,4%	1,6%	0,8%
ZEG 14.	Bordeta- Hostafrancs	18784	2.517	13,4	2.138	239	140	11,4%	1,3%	0,7%
ZEG 15.	Sants	76206	9.983	13,1	8.497	859	627	11,2%	1,1%	0,8%
Districte 4.	Les Corts	81889	7.370	9	3.753	2190	1.427	4,6%	2,7%	1,7%
ZEG 16.	Les Corts	68889	5.580	8,1	3.315	1222	1.043	4,8%	1,8%	1,5%
ZEG 17.	Pedralbes	13459	1.790	13,3	438	968	384	3,3%	7,2%	2,9%
Districte 5.	Sarrià-SantGervasi	134776	13.208	9,8	6.170	5455	1.583	4,6%	4,0%	1,2%
ZEG 18.	Sant Gervasi	96969	9.406	9,7	4.696	3542	1.168	4,8%	3,7%	1,2%
ZEG 19.	Sarrià	34287	3.463	10,1	1.537	1565	361	4,5%	4,6%	1,1%
ZEG 20.	Vallvidrera-LesPlan	3159	338	10,7	113	170	55	3,6%	5,4%	1,7%
Districte 6.	Gràcia	114672	13.302	11,6	8.300	3161	1.841	7,2%	2,8%	1,6%
ZEG 21.	Gràcia	84127	9.927	11,8	5.955	2391	1.581	7,1%	2,8%	1,9%
ZEG 22.	Valldaroca	30963	3.375	10,9	2.198	770	407	7,1%	2,5%	1,3%
Districte 7.	Horta-Guinardó	167333	14.558	8,7	11.496	1392	1.670	6,9%	0,8%	1,0%
ZEG 23.	Guinardó	66889	6.622	9,9	5.103	744	775	7,6%	1,1%	1,2%
ZEG 24.	Horta	70072	4.835	6,9	3.831	437	567	5,5%	0,6%	0,8%
ZEG 25.	Vall d'Hebron	29255	3.101	10,6	2.562	211	328	8,8%	0,7%	1,1%
Districte 8.	Nou Barris	164910	16.491	10	14.648	571	1.272	8,9%	0,3%	0,8%
ZEG 26.	VilapicinaTuró Peir	66020	6.734	10,2	5.962	267	505	9,0%	0,4%	0,8%
ZEG 27.	RoquetesVerdum	86044	7.744	9	6.882	247	615	8,0%	0,3%	0,7%
ZEG 28.	Ciutat Meridiana-	12503	2.013	16,1	1.804	57	152	14,4%	0,5%	1,2%
Districte 9.	Sant Andreu	137330	12.085	8,8	10.076	542	1.467	7,3%	0,4%	1,1%
ZEG 29.	Sagrera	51781	4.971	9,6	4.192	227	552	8,1%	0,4%	1,1%
ZEG 30.	Congrés	13420	1.087	8,1	917	54	116	6,8%	0,4%	0,9%
ZEG 31.	Sant Andreu	50781	3.250	6,4	2.535	223	492	5,0%	0,4%	1,0%
ZEG 32.	Bon Pastor	12253	968	7,9	812	17	139	6,6%	0,1%	1,1%
ZEG 33.	Trinitat Vella	8573	1.809	21,1	1.620	21	168	18,9%	0,2%	2,0%
Districte10.	Sant Martí	210699	21.702	10,3	17.454	2676	1.572	8,3%	1,3%	0,7%
ZEG 34.	Fort Pius	11953	1.530	12,8	1.060	331	139	8,9%	2,8%	1,2%
ZEG 35.	Poblenou	53123	6.481	12,2	4.706	1167	608	8,9%	2,2%	1,1%
ZEG 36.	Barris Besòs	24558	2.947	12,00	2.684	100	163	10,9%	0,4%	0,7%
ZEG 37.	Clot	63009	7.246	11,5	6.019	780	447	9,6%	1,2%	0,7%
ZEG 38.	Verneda	57344	3.498	6,1	2.985	298	215	5,2%	0,5%	0,4%

GRUP 1: Països en "vies de desenvolupament" o del "sud" no inclosos en el Grup 2.

GRUP 2: Països de la EU-15, EE.UU., Canadà, Austràlia, Japó.

RESTA: Procedència no detallada. Poden pertànyer tant al Grup 1 com al 2.

*Xifra oficial de població per districtes és la de 1 de gener de 2002, la d'estrangers és del gener del 2004.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament d'Estadística. Ajuntament de Barcelona.